

avantext

■ CONSTANTIN M. POPA fumuri proletcultiste scornite din lulele preistorice

Parafrazez titlul unui mai puțin cunoscut pamflet al lui Alexandru Odobescu, la 175 de ani de la nașterea autorului celebrului *Pseudo-Kyneghikos*, motivat de redescoperirea, în mica mea bibliotecă, a volumului *Mihnea-Vodă cel Rău. Doamna Chiajna*, apărut în anul 1953 la Editura Tineretului a C.C. al U.T.M., în colecția „Biblioteca școlară”. Dincolo de textul celor două nuvele istorice, atrage atenția „Prefața” nesemnată, vehiculând, în anul morții lui Stalin, toate poncifile și clișeele proliferate în climatul de represiune și confuzie axiologică a anilor de dictatură a proletariatului: copilăria scriitorului într-un mediu idilic rural (*câmpiile întinse ale Bărgănelului*), contactul cu folclorul (*povestirile iscusitului Moș Vlad*), mama iubitoare de carte, dorul de țară, existența exemplară, munca *neobosită* pe tărâmul literaturii etc.

Toate acestea reprezintă invențiile („scornelile”) unor diletanți aserviți regimului politic de inspirație moscovită, depășind cu mult, prin făgărmie, complicitate și cameleonism, naivitatea „arheologică” a unui Cezar Bolliac, ironizat de către Odobescu pentru articolul „Uzul fumatului în timpurile preistorice”, apărut în „Trompeta Carpaților”.

Deși clasicizată de timpuriu, prin contribuții de primă mărime (Eminescu, Maiorescu, Lovinescu, Vianu, Caracostea), opera lui Alexandru Odobescu nu a fost, cum se vede, ocrotită de grimasele culturnicilor, promotori ai unei critici paradoxale, care se credea sănătoasă pentru că era ghidată de ideologia unică și generoasă pentru că reda maselor o moștenire literară strident răstălmăcită în cheie propagandistică. Eugen Negrici vorbea în *Iluziile literaturii române* despre „specia criticii valorizatoare” care, în prima fază fundamentalistă a comunismului românesc, își confecționează „un set de trucuri și de procedee de prelucrare, actualizare și recuperare a operelor trecutului în scopul configurării unei tradiții progresiste legitimizeatoare”.

„Prefața” anonimă amintită mai înainte oferă posibilitatea cunoașterii *in actu* a acestui fumest

echipament „critic”. Mai întâi sunt căutate argumente biografice convenabile, închise de obicei într-un sistem de referințe obligatorii. Un scriitor din alte veacuri devine dezirabil prin apartenență ori numai simpatii populare și este cu asupra de măsură prețuit pentru legături cu marele frate de la răsărit. „În casa părintească Odobescu a luat cunoștință pentru prima dată de limba și literatura rusă, cărora le-a păstrat o credincioasă dragoste tot timpul vieții sale. Părinții trăiseră mulți ani în Rusia, unde tatăl fusese militar de carieră...”. Afirmările sunt golițe de „amănunte” nedorite (se trece sub tăcere faptul că era vorba despre armata țaristă) și despărțite de atitudinile fundamentale. Polcovnicul Ion Odobescu, tatăl, arestase guvernul provizoriu la 1848, în timp ce fiul este un admirator al lui Bălcescu. Numai platitudinea, schematizarea și potrivelile forțate puteau genera astfel de „considerații”: „Suferințele poporului crunt exploatat și robit străbat în operă ca un ecou venit din fundul întunecoaselor temnițe boierești”.

Format la școala istorică și națională a pașoptismului, patriot autentic, rațional, fără excese demagogice, Odobescu este supus metaplaziei, iar opera sa redusă la dimensiunea patului procustian al luptei de clasă și al dirijismului jdanovist: „Alexandru I. Odobescu a făurit o operă nepieritoare, pentru că a știut să culegă frumusețea literaturii și limbii poporului, împletind-o tragic cu învățătura desprinsă din opera înaintașilor săi. Aceste mari învățături Odobescu le-a îmbogățit, aplecându-se cu dragoste asupra literaturii clasice ruse... El ia atitudine împotriva caselor dominante care căutau să sădească ura împotriva marelui popor rus, trecând peste legăturile de veacuri ale acestuia cu poporul nostru”.

Aristocrat prin naștere, educație și natură artistică, spirit rafinat, ilustrând estetismul livresc și senzual (Pompiliu Constantinescu), Odobescu a dus viața proprie „omului de lume”, cum spune Călinescu, dar în niciun caz „fără evenimente”.

(Continuare în pag. 2)

interviu

Nicolae
Manolescu:

„până va veni
cineva să mai
scrie istorie
pe cinci secole
de literatură
cu o altă listă
canonică,
o să rămână
a mea”

analiză

istoria literaturii
ca „specie”
a criticii literare

arte

hand
made –
Mihai
Țopescu

In this issue:

Constantin M. POPA: *Fumuri proletcultiste scornite din lulele preistorice*

With the occasion of 175 years since the birth of Al. Odobescu, the author analyzes the preface of the historical short-stories volume published after Stalin's death. According to Constantin M. Popa, all the clichés proliferate in a repressive climate and in the years of axiological confusion caused by dictatorship. • 1

MIȘCAREA IDEILOR

„Istoria critică a literaturii române”, lansată la Craiova

On the 4th of February 2009, the reputed critic Nicolae Manolescu presented his latest book, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, in Buia Theatre from University of Craiova. Gabriel Dimisianu, Călin Vlăsie and Gabriel Coșoveanu talked about the critic's work and the importance of history of literature. Nicolae Manolescu has also granted us an interview, which can be read in this issue. • 3-6

fumuri proletcultiste scornite din lulele preistorice

(Urmare din pagina 1)

Căsătorit cu Sașa, descendentă a prinților ruși Bagration și fiică naturală a generalului Kiseleff, scriitorul, sibiric risipitor, aparține, în același timp, categoriei colecționarilor (de cărți, tablouri, mobile, bronzuri, dar și de femei). El, s-a spus, face figura unui personaj balzacian. Cuceritor, frumos („In toată frumusețea lui Alexandru Odobescu, român în întindere și adâncime, pe toate dimensiunile lui neaș român, era excepțională, aleasă de noroc pentru figura unui Domnitor”, exagerează Tudor Arghezi), comod, cu toate că nu lipsit de ambiții, încolțit de creditori, este și erou de roman sentimental. „Un Rastignac devenit Des Esseintes”, notează N. Manolescu, cel care îl absolvă de păcatul sinuciderii. Victimă a vulgarității unei femei fatale, cu treizeci de ani mai tânără, Hortensia Keminger, (fostă soție a lui Al. Davila, apoi a lui D. Racoviță și, în cele din urmă, căsătorită cu Gh. Buzoianu), Odobescu, bolnav de gută, își dublează doza letală de morfină în seara de 8 noiembrie 1895. „Accident”, spune același N. Manolescu, autor al unui structuralism *sui generis*, operând, în sensul descoperirii unității prozei odobesciene cu termenii de Ficțiune (*Scene istorice*), Temă (*Pseudo-Kynghetikos; Istoria arheologiei*) și Nomenclatură (*Le Trésor de Petrossa*), întreaga Operă aparându-i ca o permanentă ezitare în căutarea/afirmarea Obiectului (v. *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu*, 1976).

Dacă amintim și excelentul eseu al Doinei Curticăpeanu, *Odobescu sau lectura formelor simbolice*, 1982, aserțiunea recentă a lui Mircea Angheliescu, potrivit căreia „această operă se refuză încă unei încercări globale de caracterizare printr-o expresie emblematică și memorabilă”, ne apare lipsită de teme.

Timpul preistoric al uzului critic de trei lulele (munca în colectiv redactional), primitiv și dogmatic au trecut de mult.

CRONICALITERARĂ

Ion BUZERA: *Istoria literaturii ca „specie” a criticii literare*

In his article, Ion Buzera debates on *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* by Nicolae Manolescu. By positioning at the border between Critics and History of Literature, the reviewer builds a strong case on the above-mentioned book. • 7

LECTURI

Rodica-Magdalena STOVICEK: *Romantism și infrastructură. Anxietatea diferenței*

Rodica-Magdalena Stovicek chose to speak, in her article, about the second edition of *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840* by Paul Cornea, published in 2008 at Cartea Românească Publishing House. The book represents a formidable style exercise. • 10

Ovidiu MUNTEANU: *Blank sau poezia ca înălțător*

This article analyzes the debut volume of Vlad Moldovan, *Blank*, which contains a minimalistic, biographical poetry in which the real is an imitation and the ontological consistency is the reflex of a certain mechanics. • 10

Cosmin DRAGOSTE: *Modificări și percepții temporale*

Joachim Wittstock, in his novel, *Bes-tätigt und besiegelt*, reveals certain aspects of the history of the Germans in Romania, as the deporting after the Second World War. It is a very attentively built book, powerful at the compositional level, revealing certain truths, sometimes not at all comfortable for some people. • 11

Alina GIORCEANU: *Greșeli de ieri și (ne)greșeli de azi*

The aim of Valeria Guțu Romalo's book, *Corectitudine și greșală (limba română de azi)*, is not only to condemn the error according to the literary language, but also to explain it. In the same time, the author succeeds in drawing the linguistic system in order to be understood by the non-specialist reader of the book. • 12

Ana BAZAC: *Purtătorii de filosofie*

The philosophy from the past of Romania reaches the contemporary public with pages from the Romanian philosophical thinking, which reveal important aspects: the Romanian philosophers offered strong interpretations on the existence of man, many times on the same wavelength as the Western philosophy. • 13

SERPENTINE

Adrian MICHIDUȚĂ: *În memoriam Gh. Al. Cazan*

Adrian Michiduță's article pays homage to professor Gh. Al. Cazan, recently

passed away. Gh. Al. Cazan left an impressive philosophical work behind, valuable through its themes and amplexness. • 14

Ion Bogdan LEFTER: *Mărunte, personalitate (2)*

One of the moments Ion Bogdan Lefter evokes is an encounter with a young man who used to be the writer's student during the communist époque in a village in Romania. In that period, the hardness of an absurd system could be counterattacked only by the satisfaction that one teacher could have from his students. • 14

Țuțu Bărbulescu: *„Avem toate semnele că devenim doar o populație care trăiește pe un teritoriu care se numește, încă, România”*

The interview that Nicolae Marinescu took to Țuțu Bărbulescu comprises a few essential data regarding the celebration on January 24 from Bănie and also a discussion on how people perceived the importance of this date, at 150 years after the Romanian Regions had united. • 15

ARTE

Divanul cu păpuși

Rodica Prisăcaru speaks about the difficulties, but also about the joys of the actor from the Puppet Theatre, in an interview with Adriana Teodorescu. “The puppet is an extension of myself in everything...” seems to be the belief of the artist. • 16

Mihaela VELEA: *Hand Made – Mihai Țopescu*

In her article, Mihaela Velea speaks about the artist Mihai Țopescu. His works can be found in important collections: The Glass Museum in Prague, the Banity Museum, Cottbus Museum (Germany), Yablonec Museum (The Czech Republic), Ebeltoft Museum (Denmark), Philadelphia (the USA), Vilnius (Lithuania) etc. • 17

Gheorghe FABIAN: *Agendă muzicală craioveană*

Gheorghe Fabian speaks about the concerts and the shows recently performed at the „Oltenia” Philharmonic and at “Elena Teodorini” Lyrical Theatre. Among the personalities who enchanted the public from Craiova there were conductor Gianna Fratta, the soprano Laura Niculescu and the tenor Gabriel Năstase. • 18

This issue is illustrated by work of art by Lucian Irimescu and Mihai Țopescu. The poems published are signed by Ioan Anastasia, Gabriel Nedelea, Andreea Despina Popovici, Adina Mocanu and Raluca Laura Rusu (Canada). In its “Translations” column we present the work of Mauro Corona, translated by Elena Pirvu and the poems of Marius Hulpe, translated by Cosmin Dragoste.

Mozaicul

Revista de cultură editată de AIUS PrintEd

în parteneriat cu

Casa de Cultură a municipiului Craiova „Traian Demetrescu”

DIRECTOR
Nicolae Marinescu

REDACTOR-ȘEF
Constantin M. Popa

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT
Gabriel Coșoveanu

COLEGIUL DE REDACȚIE

**Marin Budică
Horia Dulvac
Mircea Iliescu (Suedia)
Lucian Irimescu
Adrian Michiduță
Ion Militaru
Sorina Sorescu**

REDACTORI
**Luminița Corneanu
Cosmin Dragoste
Gabriela Gheorghiușor
Silviu Gongonea
Xenia Karo-Negrea
Petrișor Militaru
Tiberiu Neacșu
Adriana Teodorescu
Mihaela Velea**

COORDONARE DTP
Mihaela Chiriță

Revista „Mozaicul” este membră
A.R.I.E.L.

Partener al OEP (Observatoire Européen du Plurilingvisme)

Revista apare cu sprijinul
Autorității Naționale de Cercetare Științifică

Tiparul: **Aius PrintEd**

Tiraj: 1.000 ex.

ADRESA REVISTEI:
Str. Pașcani, Nr. 9, 200151, Craiova
Tel/Fax: 0251/59.61.36

E-mail:
mozaicul98@yahoo.com

ISSN 1454-2293

Responsabilitatea asupra
conținutului textelor revine autorilor.
Manuscrisele nepublicate
nu se înapoiază.

DE CE SĂ FIE COMPLICAT, CÂND POATE FI ATĂT DE SIMPLU?

Abonați-vă la
revista „**MOZAICUL**”!
Craiova, str. Pașcani, Nr. 9, 200151

Costul abonamentului:

- 12 Ron / 6 luni sau
- 24 Ron / 12 luni

Prețul include cheltuielile postale.
Plata – prin mandat postal.

Relații la tel./ fax: 0251/ 596136
Persoana de contact:
Adrian Michiduță: 0724-209493
e-mail: mozaicul98@yahoo.com

„Istoria critică a literaturii române”, lansată la Craiova

Pe data de 4 februarie a.c., în Aula „Alexandru Buia” a Facultății de Agronomie s-a lansat cel mai recent volum semnat de Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, apărut la Editura Paralela 45. Au vorbit despre carte criticul literar Gabriel Dimisianu, conf.univ.dr. Gabriel Coșoveanu, decanul Facultății de Litere a Universității din Craiova și Călin Vlășie, editorul acestei cărți și director al editurii Paralela45.

Eu sunt unul dintre martorii acestei activități

Gabriel Dimisianu: Cartea este opera întregii lui activități de critic literar, de critic care a creat opinie în lumea noastră literară încă de la primele sale scrieri din anii '60 din *Contemporanul* și, apoi, în *România literară*. Eu sunt unul dintre martorii acestei activități, întrucât s-a întâmplat ca la *România literară* să fiu primul cititor al textelor lui Nicolae Manolescu. S-a discutat deja mult despre această carte. Am constatat, și nu numai eu, că ultima secțiune a cărții, consacrată literaturii contemporane, a stârnit cea mai mare vâlvă, lucru firesc prin faptul că scriitorii, în primul rând, oamenii din mediul literar artistic sunt interesați de propria imagine, de cum se răsfrânge imaginea lor în această carte. În primul rând, sunt interesați dacă sunt sau nu luați în atenție, cum sunt văzuți de critic, cu ce imagine rămân, pe care, sigur, criticul și-o asumă. Nu este comod pentru autor să primească observații, obiecții, care uneori merg până la injurii, admonestări... În orice caz, evident că este o carte vie, o carte pe lângă care nu se poate trece cu nepăsare. Au mai apărut și alte istorii ale literaturii în ultimii ani, unele dintre ele nu au creat nici un fel de

reacție, ceea ce iarăși spune ceva despre destinul unor astfel de cărți. Cartea domnului Manolescu este în atenție și va fi în continuare. Eu aș vrea ca o astfel de carte să fie dincolo de mulțumirile sau nemulțumirile autorilor implicați în ea, să fie judecată în raport cu intențiile autorului în primul rând, să se țină seama de ce a urmărit și ceea ce explicit declară și în introducere.

Una dintre caracteristicile acestei lucrări este aceea că se raportează la alte opinii critice emise de-a lungul timpului, este vorba de Călinescu, în mod repetat, dar nu numai despre el, ci și de Lovinescu și de criticii contemporani care au emis opinii în legătură cu literatura. Cineva întreba dacă Manolescu a citit tot ce s-a scris în toată literatura română și toate operele care ar trebui să fie în atenție. Eu îmi amintesc de un profesor al meu din timpul facultății, Dimitrie Mantea, care făcuse un inventar al tuturor cuvintelor care apar la Eminescu și în ce context apar toate aceste cuvinte și ce sens li se dă. Apoi, au apărut întrebări în legătură cu faptul cum poate fi verificată această investigație și îmi amintesc că Alexandru Rosetti a spus că acela care nu îl crede să facă și el la rândul lui această numărătoare. La fel spun și eu despre cartea lui Nicolae Manolescu, cine nu îl crede să se apuce să scrie la rândul lui cartea pe care a scris-o dânsul.

Am impresia că reprezintă un reper al acestei culturi

Gabriel Coșoveanu: Nu o dată profesorul Nicolae Manolescu a scris că toată viața i-a plăcut să fie profesor, altundeva spune că nu a făcut decât școală. Vocația didactică transpare în fiecare pagină a acestei istorii. Este foarte clară, prin urmare, preocuparea pentru metodă, chestiune capitală la asemenea întreprinderi. Este iarăși limpede că autorul nu

a dorit să facă un dicționar de scriitori, ci o structură, vorba lui Călinescu, credibilă, funcțională, o ipoteză pe care să putem crea niște lucruri acceptabile. Nicolae Manolescu este încrezător că țesătura culturii este topologică, aceasta vrând a spune că, una peste alta, tot o expresie călinesciană, literatura reprezintă cea mai clară artă a unui popor. Chiar dacă se produce îndoirea spațiului topologic, imaginea poporului rămâne aproape la fel de clară prin literatură, și această îndoire a faptului topologic se poate produce printr-o schimbare de *zeitgeist*, prin schimbarea orizontului de așteptare, schimbarea, să zicem, a regimului politic, însă prin literatura unui popor avem o radiografie, un portret moral, psihic, mintal, un portret al potențialului său, al neresușitelor, eșecurilor, iluziilor, dar și un portret al împlinirilor sale.

Ce este, iarăși, profesorul în sensul bun, în această *Istorie critică*... mi se pare că tonul deciziv și pragmatic ajută la configurarea unui demers care să impună. Un singur exemplu: apropos de preocupările pentru metodă, spune Nicolae Manolescu foarte exact după anumite preambule, după exemplificări prin hermeneutica modernă așa cum era practică ea de un Jauss, de un Gadamer, de un Wellek, spune, până la urmă, un lucru care îi poate irita intens pe ficționari: nu literatura a dat naștere criticii și istoriei literare, ci critica și istoria literară au dat naștere literaturii. Este un adevăr care poate suna destul de bizar pentru unii, pentru practicanții de poezie, de proză, de dramaturgie și pentru cei care nu se ilustrează și nu se apără prin critică literară, totuși mi se pare un mare adevăr pe care îl statuează această istorie. Hermeneutica modernă este cea care poate decide o ierarhie, care poate sistematiza și care ține de aceea credibilitate a unui discurs.

Există valori absolute, afirmă Nicolae Manolescu, pe urmele unor Harold Bloom sau Valentine

Cunningham, aceste valori, chiar dacă sunt puține, nu înseamnă că ele nu există. Și atunci este nevoie de o anumită seriozitate în discurs, de o ironie măsurată și astfel se explică scepticismul autorului în privința unor teorii precum cele semnate de, să zicem, Susan Sontag care spune că au apus comentariile acelea care se rostesc și se rotesc în jurul logicii, a venit vremea nu a unei logici moderne, ci unei erotici postmoderne. Astfel de speculații, deși le cunoaște foarte bine, îi sunt destul de străine lui Nicolae Manolescu, în sensul că le suspectează de mult prea multă retorică în dauna substanței, or *Istoria critică*... este o carte de substanță, ea a putut fi și meditată și reconsiderată de-a lungul unor ani. Este foarte clar că nu este o carte care poate apărea într-o cultură la 5 sau 10 sau 20 sau 30 de ani, nu numai prin volumul său, ci prin arhitectura sa. Cât privește partea contemporană, care a stârnit atâtea discuții, autorul are curaj, de la un capăt la altul, și iarăși suntem lămurii din premise, orice ierarhizare, orice discuție asupra literaturii, orice istorie literară este o judecată pe cont propriu. Spunea anterior și domnul Gabriel Dimisianu, câtă vreme autorul își asumă acest unghi subiectiv și admite, chiar apăsător, că obiectivitate deplină nu există, atunci este foarte greu să riposteze, să ricaneze în fața acestei istorii altfel decât prin gestul întemeietor, să scrii tu însuși o variantă, o altă versiune a istoriei literaturii române. Deocamdată aceasta, după episodul 1941, am impresia că reprezintă un reper al acestei culturi și este o artă a poporului român în acest moment.

Istoria lui Nicolae Manolescu a fost clasicizată instantaneu

Călin Vlășie: Vreau să vă spun că nu întâmplător prima lansare

în afara Bucureștiului se petrece la Craiova. Mie mi se datorează acest fapt. Eu i-am propus domnului profesor Manolescu să vină în Muntenia întâi. El, având o spiță muntenescă puternică, am ținut să fie la Craiova deoarece, după București, care este capitala fără și înseamnă altceva, cel mai cultural și mai interesant oraș din această zonă este Craiova. Am avut de ales dintre Timișoara, Cluj, Iași... eu am ales Craiova.

În momentul acesta, Nicolae Manolescu este cel mai iubit și cel mai înjurat scriitor actual din toată România. Ceea ce, însă, nu este corect să fie atacat este autoritatea pe care toți i-o recunoaștem domnului Nicolae Manolescu. Nici nu se putea concepe altfel, ca altcineva să producă o astfel de operă, decât cineva cu o imensă autoritate, cu o imensă practică, pe care nimeni altul nu a mai avut-o și nu știu dacă o va avea de acum înainte. Aici este memento a 40 de ani. Nu este o istorie perfectă și nici nu poate mulțumi pe toată lumea, la modul vulgar vorbind, deoarece este punctul său de vedere. Istoria lui Nicolae Manolescu a fost clasicizată instantaneu.

Din punctul meu de vedere, un lucru este fără nici un dubiu – în această carte, care pare extrem de tăioasă, nu există pagină în care să nu fie tăioasă, nu numai cu scriitorii contemporani, dar și cu scriitorii pe care îi știam mai de mult. Folosesc termenul pe care l-a folosit și Mircea Cărtărescu la Gaudeamus, domnul Manolescu face vivisecție acolo, nu „iartă” nimic! Ani și ani de zile am trăit într-un semănătorism critic senil, cu anumite formule consacrate, despre fiecare cum este, ne mulțumeam să reținem două-trei cuvinte, o frază, o propoziție. Nicolae Manolescu vine și face o tăietură, ne propune o altă literatură, ne invită să gândim o altă literatură. Cred că după această carte, generațiile care vor urma vor scrie cu totul altfel, pentru că ea reușește să fie în același timp și un canon dacă vrei, este greu ⇒

de făcut literatură după o carte ca aceasta, în sensul în care știm noi cei mai în vârstă, cum se făcea literatură, pentru că acest examen pentru o întreagă literatură, nu una dintre cele mai grozave, dar nici una mică. Acest duș rece pe care îl provoacă, cred eu, este marea valoare a acestei cărți. Nu vom întâlni nici un scriitor care să fie total pus într-o lumină de icoană, în toată cartea nu există așa ceva. De aceea dumnealui spune la un moment dat, într-un text, că această carte nu este o biblie, nu ne invită să o învățăm și apoi să o predăm și să devină material didactic pentru scrierile care vin. Dacă spuneți că Manolescu a spus o prostie, trebuie să demonstrați că a spus o prostie. Este foarte greu pentru că este imensa autoritate care funcționează în spate, acest lucru nu l-au înțeles foarte mulți, cel puțin din cronicile pe care le-am citit până acum, mulți spun că uite, nu a înțeles genul douămiști, nu a înțeles pe Buzura, nu a înțeles pe Preda și așa mai departe. Este foarte greu să demonstrezi altceva, îți trebuie o operă, îți trebuie autoritate, credibilitate, adică ceea ce profesorul Manolescu a dobândit. Receptarea acestei cărți nu se va termina anul acesta, este o carte de care vor ține cont de aici înainte generații întregi.

Cele care se schimbă cel mai puțin sunt totuși valorile artistice

Nicolae Manolescu: Nu știu dacă sunt cel mai insultat, înjurat sau cel mai iubit scriitor critic român acum, dar știu cu siguranță că sunt cel mai stingherit. Meritul pe care eu personal mi-l recunosc, principalul merit, este că am terminat această carte care a reprezentat o mare aventură pentru mine însumi. Îmi aduc aminte cu multă căldură și emoție și în același timp cu un imens regret de omul căruia într-un fel, la începutul începuturilor i-o datoriez, este vorba prietenul meu, regretatul Zigu Ornea, care s-a ținut de capul meu acum vreo treizeci de ani să scriu o istorie a literaturii, spunându-mi că la cincizeci de ani orice critic serios trebuie să scrie una. Nu era nici momentul când el se pusese pe capul meu, nici eu nu eram pregătit, deși mă apropiam de cincizeci de ani nu prea aveam mintea să mă înham la o asemenea carte. Până la urmă, mai mult ca să scap de gura lui, m-am apucat și dacă m-am apucat, mi-am propus să o termin: a fost un fel de pariu cu mine însumi de a nu lăsa lucrurile neterminate. A mai fost un pariu la mijloc, și anume am vrut să încep să-i provoc pe ei care o vor citi în măsura în care de foarte multă vreme, nu numai la noi, ci pretutindeni în lume, istoriile literare sunt considerate ca demodate. Am făcut un pariu cu mine însumi să fiu demodat până la capăt, deci să fac ceea ce nu se mai face, nu numai pentru că asemenea opere sunt astăzi rezultatul unei munci colective, al unor întregi echipe, cu specialiști pe domenii, specialiști pe curente literare, specialiști pe epoci, specialiști pe genuri și așa mai departe. Dar și pentru că în literaturile moderne care au câteva sute de ani e foarte greu

pentru cineva să se apuce să scrie despre cărți apărute acum câteva sute de ani sau mai mult și să aibă cât de cât antenele potrivite pentru această perioadă care poate să depășească jumătate de secol și mai mult. Mi-am permis la un moment dat afirmația că există și valori absolute. Lovinescu spune că valorile se mută, se schimbă și că noi nu mai avem astăzi acces la literatura antichității decât într-o anumită măsură, nu mai citim sau nu mai înțelegem întotdeauna din toate punctele de vedere autori și opere care datează de secole. Am citit de câteva ori istoria aceasta a lui Lovinescu, a mutației valorilor estetice și de fiecare dată m-a frapat un lucru și anume teza lui Lovinescu este perfect adevărată dacă o răsturnăm, cum învățăm noi la școală că a procedat Marx cu Hegel, când a răsturnat dialectica. *Istoria* lui Lovinescu este perfect îndreptățită dacă o privești invers și dacă spui că toate valorile se schimbă, se perimă și chiar dispar. Cele care se schimbă cel mai puțin, nu deloc, sunt totuși valorile artistice. Mi-a venit în cap și o poezie în care Călinescu spune „Când mă gândesc că până și Sirius o să explodeze/ Cum poate să dureze o foaie de hârtie în milenii celălalt?”. Dar dacă ne raportăm la marea univers și la Sirius și la alte asemenea lucruri firește că absolutul valorilor artistice devine extrem de relativ. Ce se schimbă? Și mi-am dat seama că se schimbă tocmai modul nostru de a le recepta, de a le privi, de a le interpreta, pentru că toate celelalte valori sunt relative, să nu ne amăgim cu ideea că noi atunci când citim o carte o facem strict din punct de vedere literar, chiar dacă acesta ar fi țelul, noi citim totuși cărțile într-un halou așa care ne înconjoară cu tot fel de valori. Intră acolo valori morale, valori sociale, valori istorice, intră valori de conjunctură, intră întâmplări de toată ziua. Nu spunea Freud că ceea e visăm noaptea se compune de fapt din elemente pe care le-am trăit ziua, doar că se combină într-un fel mai greu de explicat? Lectura noastră este făcută din asemenea lucruri, care se amestecă într-un mod foarte greu de explicat, în care toate joacă un rol și pe care nu le putem ignora.

Faptul că o carte poate fi citită în feluri foarte diferite și chiar opuse reprezintă un semn de întrebare, dar nu referitor la valoarea relativă sau absolută a literaturii. Este un semn de întrebare referitor la altceva, și anume la capacitatea noastră de a întoarce pe toate părțile o carte, un tablou, o bucată muzicală; la capacitatea noastră de a pune în joc de fiecare dată când citim alte combinații cam ale aceluiași elemente. De fiecare dată, percepția noastră se schimbă pentru că se schimbă aranjamentul elementelor care intră în ea, percepția noastră fiind întotdeauna extrem de bogată, de variată, de complicată câteodată. Nu am avea nici o explicație pentru faptul, de pildă, că, la un interval de o jumătate de secol, despre Sadoveanu s-au putut emite două păreri opuse. Prima este din 1905 și îi aparține lui Sanielevici. Era unul dintre cei mai inteligenți cititori de începutul secolului trecut și spunea despre Sadoveanu că este un autor violent, amator de bestialități, de violuri și de adultere, lipsit de farmec și de poezie. Și la nici jumătate de secol, G. Călinescu spunea că nu poate fi citit dintr-o dată, pentru că este ca un butoi de miere din care trebuie să mănânci cu lingurița, că dacă mănânci cu ponicul îți se aplecă. Sadoveanu este același de la început până la sfârșit, cărțile lui sunt din ce în ce mai bune, din ce în ce mai teinice, dar, de fapt, esența lor, structura intimă este aceeași din 1904, când debutează și până la ultima pe care o scrie, chiar dacă exceptăm *Mitrea Cocor* și *Aventura în lunca Dunării*, ultimele lui cărți care sunt cum sunt. Sadoveanu nu se schimbă și nu este numai cazul lui, este și cazul lui Eminescu.

Nu este mai puțin adevărat că nu există valoare estetică în sine, pusă în borcan precum fluturii din Muzeul Antipa

De multe ori, mai ales când ne-am îndepărtat foarte tare de anumite opere, receptarea lor este mai captivantă decât receptarea însăși, receptarea lor este mai spectaculoasă, mai vie, mai

atractivă, mai contemporană așa spune, decât operele înseși pe care le citim din obligație sau din nevoie didactică, dar nu le mai citim neapărat de plăcere. Sunt nenumărate exemple. „Țiganiada”, care pentru cea mai mare parte dintre cititorii de astăzi este ilizibilă, este o operă extrem de dificilă și nu o mai citește nimeni în afară de noi, profesorii de literatură, care suntem obligați de meseria noastră. Însă ce s-a scris despre „Țiganiada” de la apariția sa la sfârșitul secolului 19, că din păcate nu a apărut când a fost scrisă, și până astăzi, este extraordinar. S-au spus lucruri atât de diferite încât nu îți vine să crezi că este aceeași epopee eroicomică pe care a scris-o Budai Deleanu, apar mai multe lucruri acolo și ajungi la ideea aceea paradoxală a lui Borges că dacă *Don Quijote* ar fi scris astăzi cuvânt cu cuvânt și literă cu literă, ar fi altă carte decât cartea lui Cervantes. „Țiganiada”, așa cum a fost interpretată, este mereu altă epopee, de toate felurile, ca să zic așa, nu ma seamănă cu ea însăși. Acest lucru se întâmplă cu foarte multe cărți, mai ales din perioada veche. Sigur că problema cea mai mare o ridică pentru mine, care scriam această carte în cea mai mare parte a ei după revoluție, modificarea din ce în ce mai perceptibilă și tot mai rapidă a modului de lectură a generațiilor care veneau după noi. Eu nu sunt de părerea unora, care spun că astăzi nu se mai citește, că toată lumea se uită la televizor sau că navighează pe internet. Eu cred că cine trebuie să citească, citește și cine nu trebuie să citească, nu citește și este foarte bine așa. Niciodată, în toată istoria, nu s-a citit la fel de mult ca acum. În România sunt 4216 edituri. Nu știu câte scot carte literară, dar să zicem că un sfert, cam o mie de edituri, și dacă scot în medie de trei cărți, cinci cărți sau zece cărți, tot sunt zece mii de cărți pe an, în tirajele respective. Vă dați seama că totuși se citește în țara asta. Cred că s-a modificat felul de a citi, asta cred și nu mă întrebați dacă în bine sau în rău, aici nu există progres nu există regres, deci există modificare, transformare. S-ar putea ca peste zece ani să se citească cu totul altfel decât am citit noi, acum deja se citește altfel. Nu știu dacă e bine sau e rău, fiecare societate are modul său de a citi, modul ei de lectură, ceea e mi se pare absolut normal. Problema mea era când scriam mai ales despre romanele anilor '60, '70, '80, când literatura română a înviat după un deceniu de somn dogmatic. Evident, eu am citit aceste cărți când au apărut, am și scris despre ele, le citeșc acum încă o dată, însă nu le mai citeșc cum le-am citit atunci. Dar studenții mei de astăzi, care aveau la Revoluție doi ani, trei ani, patru ani sau chiar mai mult habar nu aveau și nu au ziseră la vârsta aia de Buzura sau de D.R. Popescu sau de Ivasiuc sau de alții, ei cum le citeșc? Și mi-am dat seama că sunt obligat într-un fel să le spun două lucruri și să ghicesc un al treilea. Primul lucru era să le aduc aminte cum citeam eu înainte, când au apărut, cum le citeșc eu acum și să le sugerez cum cum să le citească ei, lucru cel mai greu dintre toate, pentru că în mintea mea de acum patruzeci de ani mă mai

pot pune, dar în mintea unui adolescent care are astăzi douăzeci de ani mă pun destul e greu. Ei bine, această operație am făcut-o și cine citește cu oarecare atenție capitolele despre Țoia, despre Buzura, despre Ivasiuc poate să observe că există în aceste capitole o încercare de triplă lectură a cărților. Sigur că nu m-am apucat să spun de unde până unde este lectura mea de la treizeci de ani, de unde până unde este lectura mea de acum și de unde începe lectura de unde poate să fie a tinerilor. Eu fac o lectură estetică, dar nu este mai puțin adevărat că nu există valoare estetică în sine, pusă în borcan precum fluturii din Muzeul Antipa ai lui Mircea Cărtărescu. Esteticul este, după cum spunea, complicat de toate aceste lucruri, nu poți să nu îți seama de toate acestea și dacă nu ai experiența respectivă foarte greu te pui în situația de a vedea cum suna acest roman, această frază, acest capitol acum treizeci de ani, cum sună astăzi și cum va suna în viitor. Și de aici se dezvoltă o întreagă panoramă de dificultăți de interpretare, pentru că intrăm în lucruri din ce în ce mai complexe, începem să ne dăm seama că scriitorii cu cel mai mare curaj și care au mizat cel mai tare pe aspectul politic în anii aceia, pierd astăzi în favoarea scriitorilor care au trăit cumva într-un fel de vid, apolitic, cum se spune. Prietenul nostru Ion Bogdan Lefter, de pildă, vrea de ani de zile să reabiliteze Școala de la Târgoviște, adică pe Radu Petrescu și pe ceilalți în defavoarea lui Preda, a lui Buzura, spunând că cei dintâi sunt adevărații scriitori. Da, adevărații scriitori ar fi aceia care plătesc el mai mic tribut sau deloc cenzurii și standardelor ideologice din anii '70, '80. E de discutat care dintre ei sunt mai valoroși, dar un lucru este sigur că mai reprezentativi pentru ce a fost atunci sunt cei care au luat în piept cenzura și nu au fost ei, ci au fost ceilalți. Că peste douăzeci de ani o să citim mai degrabă „Matei Iliescu” (romanul de dragoste al lui Radu Petrescu, care a debutat în 1970) decât „Moromeții” este posibil. Deocamdată eu mărturisesc că mă pasionează mai tare romanele astea cu problemele lor, chiar realist-socialiste în parte, decât unele din romanele foarte „pure” ale altora dintre cei din generația '60.

Critica nu e și probă de viteză, e slalom

Vă spun aceste lucruri ca să încerc să vă conving, să spun așa, că problema unei lecturi a unei literaturi de la un cap la altul înseamnă de fapt și lectura tuturor punctelor de vedere critice – mă rog, este o exagerare, pentru că nu poți să le citești pe toate.

Din momentul în care am predat cartea, au mai apărut vreo zece, douăzeci de cărți despre autori despre care eu scriesem, deci nu toate, dar în orice caz pe cele care constituie repere. O asemenea carte nu este o coborâre pe schiuri, e un slalom și este un slalom special, cu porțile apropiate, și acolo se vede măiestria schiorului. Critica nu este probă de viteză, e slalom, trebuie să treci printru tot felul de obstacole, trebuie să schimbi poziția, să →

„până va veni cineva să mai scrie istorie pe cinci secole de literatură cu o altă listă canonică, o să rămână a mea”

– interviu cu Nicolae Manolescu –

⇒ schimbi viteza, trebuie să te adaptezi, trebuie să te lași pe un picior sau pe celălalt, e foarte complicat. Eu cred că nu se poate altfel. Din păcate nu am avut nici un model, nu există nici o singură istorie literară care să fi luat în considerare într-o măsură importantă critica anterioară, absolut niciuna, nici în alte părți și nici la noi, nici la De Sanctis, nici la Călinescu, nici la Lovinescu. Citeam ieri în „România literară” un articol al lui Mihai Zamfir despre Odobescu și Hasdeu. Mihai Zamfir, care este un extraordinar critic literar și care nu are cota pe care ar merita-o, scrie despre Hasdeu un articol foarte interesant, în care nu pomeneste absolut nici un punct de vedere despre Hasdeu formulat înainte, nici unul, nu pe al meu neapărat, nici unul, nu există, nu a mai scris nimeni despre Hasdeu, el este primul care scrie și scrie foarte interesant. Dar nu au mai scris și alții? Recunosc că am crezut întotdeauna că a te referi la ce au spus alții înaintea ta este și o formă de politețe și de civilitate, dacă au spus, de ce să nu luăm în considerare? Ești, nu ești de acord, nu are nici o importanță, cum vă spuneam, lucrurile se schimbă atât de tare încât de regulă nu mai ești de acord, dar nu poți să nu îți seama de faptul că omul acela a spus la un moment dat în premieră un lucru și care era strălucit ca pătrundere la data respectivă, chiar dacă acum lucrurile schimbându-se, nu și se mai pare la fel de important sau nu ni se mai pare la fel de adevărat, că important rămâne.

Ce vă pot spune în încheiere este că am plecat de la niște provocări care erau mai degrabă pentru mine însumi. Am încercat să fiu atât de onest cu mine însumi pe cât este cu putință. Și nu este vorba aici că eu îmi asum selecția și criteriile și judecățile, sigur că mi le asum, aici este vorba de faptul că așa cum am gândit eu aceste lucruri, așa cum am făcut eu selecția, așa a ieșit cartea și atunci îi dau dreptate lui Dimisianu să spună că dacă nu credeți că este bună lista aceasta, faceți alta și discutăm, nu am pretenția de infailibilitate. Sunt sigur că am greșit în foarte multe cazuri și dacă am să pot, am să îndrept pe unde am greșit dacă mă voi lămurii. Sigur, asta este incontestabil, dar atât am putut să fac, mai mult nu am putut și atunci vă rog, dacă aveți alte liste și alte propuneri, cu mare bucurie vreau să le văd, poate învăț ceva și la o altă ediție, dacă Vlasie își mai ia riscul. Nu sunt atât de limitat intelectual încât să nu mă folosesc de sugestii bune pe care le primesc. Aș fi fericit să mai apară două istorii literare acum, în anii viitori, ale oamenilor din alte generații, eventual, și aș scrie o ediție nouă cu bucurie folosindu-mă de ele. Deocamdată m-am folosit și eu de ce am avut. Vorba lui Miron Costin „eu dau socoteală de toate ale mele câte scriu”.

Vă mulțumesc.

Pagini realizate de
Petrișor Militaru

Au consemnat
Gabriel Nedelea și
Cosmin Militaru

Tiberiu Neașu: *Domnule Nicolae Manolescu, ce s-a schimbat în percepția critică de la Istoria... lui Călinescu până la lucrarea dumneavoastră, Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură?*

Nicolae Manolescu: Foarte multe. În primul rând, așa spune, s-a schimbat locul pe care astăzi eu, dar nu numai eu, îl acord receptării critice, care la Călinescu nu există. Dar aceste lucruri sunt inevitabile, intervin, nu au nici o legătură cu valoarea unei istorii sau a alteia. Peste 30-40 de ani se va mai scrie o *Istorie a literaturii de la origini până în prezent* și acolo vor fi tot felul de lucruri la care eu nu m-am gândit niciodată. Călinescu nu avea în vedere receptarea... Nu era la modă! Nimeni nu-și pusese până atunci problema; nici o istorie a literaturii, nici de la noi și nici din alte părți, nu lua în considerare punctele de vedere critice exprimate anterior. Acum, de ce astăzi re-

ceptare și ieri nu, asta e mai greu de spus. Poate standardele actuale presupun receptarea ca pe un factor esențial în discutarea literaturii pe perioade mai lungi de timp.

T.N.: *Cum se vede acum Istoria... lui Călinescu, după experiența, aventura scrierii Istoriei critice...?*

N.M.: *Istoria... lui Călinescu este, fără îndoială, cartea care a consolidat canonul cu care au operat toate generațiile literare de după aceea. Paradoxul face ca o carte care nu a mai fost reeditată din '41 până în 1982 niciodată (fac abstracție de o ediție scoasă de Iosif Constantin Drăgan în străinătate, plină de tot felul de „fitle”, cum se spune), deci o carte, care vreme de 40 de ani nu a fost accesibilă publicului larg, a reușit să fixeze canonul pentru generațiile de critici din perioada postbelică. Când eram student, mergeam la Biblioteca mică a Facultății de Litere, unde Ioan Pe-*

triciă, bibliotecarul, pe cei pe care ne aprecia în mod deosebit, ne închidea într-o cameră separată și ne dădea să citim Istoria... lui Călinescu în fascicule. Erau patru. Când auzeam bătăi în ușă, știam că le ascundem sub masă și deasupra aveam niște cărți care erau permise spre lectură. Eu am văzut Istoria... lui Călinescu la Ion Petrică în bibliotecă, mai apoi la niște prieteni ai părinților mei, la Sibiu, care aveau un exemplar și când se întâlneau și stăteau de vorbă, eu mă refugiam într-un colț lângă sobă și citeam Călinescu și mai târziu, prin anii '60, am cumpărat-o de la un celebru anticar din București, Sterescu, cu, țin și acum minte, în 1964, cu 400 de lei. Leafă mea, în momentul acela, era 800 de lei. Desigur că această carte, nereeditată vreme de 40 de ani a reprezentat cartea care a construit, pentru noi, canonul. Una peste alta, cel mai important eveniment literar din viața noastră de critici literari.

T.N.: *Dar acum, după ce și dumneavoastră ați pus bazele unei „piramide”, să spunem așa?*

N.M.: Sigur că, din 1941 încoace, s-au întâmplat în literatura română foarte multe lucruri. Inevitabil, literatura contemporană este, astăzi, alta decât era pe vremea lui Călinescu. Nu-mi place comparația cu el. Aș fi vrut eu să am talentul lui și genul lui literar. Numai că astăzi, o istorie literară, cum este a mea, consacră pentru contemporani, adică pentru postbelici, aproape același spațiu ca pentru toți scriitorii români de la Neașu și cu *Scrisoarea* lui din 1521 și până la al doilea război. La Călinescu istoria era mai restrânsă. În al doilea rând, Călinescu nu citează, niciodată, nici un critic. Cartea mea e plină de citate din critici, la fiecare autor există comentariile anterioare și în plus, pentru contemporani, sunt 27 de critici și vreo 18 poezii. Aceste reprezentări, de fapt, niște schimbări, alte standarde decât erau în 1941.

Sunt tot atâtea liste de autori omiși sau care trebuia să nu fie, câte comentarii

T.N.: *Cartea dumneavoastră a avut o mulțime de recepții, recenzii, o mulțime de discuții în reviste. Care au fost criteriile de selecție din Istoria... dumneavoastră?*

N.M.: Fiecare *Istorie* își are criteriile ei de selectare. Eu le-am avut pe-ale mele, alții le au pe ale lor. Dacă citim cu atenție zecile de comentarii, pot să spun că sunt tot atâtea liste de autori omiși sau care trebuia să nu fie, câte comentarii. Numai că aici nu încape referendum. Fiecare cu lista lui. Provocarea mea pentru cei care spun că lista trebuia să fie alta este să scrie și ei propria *Istorie* în care să spună lista lor, după care confruntăm și negociem. Deocamdată nu am cu cine să negociez.

T.N.: *Istoria... dumneavoastră canonizează (în sensul lui Paul Cornea, piramidal) sau încearcă să instituie o paradigmă, în sensul lui Kuhn, adică revoluționară, reactivă?*

N.M.: Este, mai degrabă, o canonizare. Orice istorie de genul acesta, care apare după atâția ani de la ultima, canonizează și din cauza aceasta și marea supărare a foarte multora care știu că ani buni de-aici încoala nu va mai face nimeni o asemenea istorie. Sigur, vrând-nevrând, cine a intrat în *Istorie... rămâne, cine nu, nu. Nu o spun nici cu ranchiună, nici cu resentiment, nici cu plăcere: asta este situația. Postmodernismul, ⇒*

vorba lui Mircea Cărtărescu, nu există, dar dacă nimeni nu va scrie o carte care să spună „Post-modernismul românesc, cartea lui Mircea Cărtărescu, este o prostie!”, va rămâne pe-a lui. Până va veni cineva să mai scrie istorie pe cinci secole de literatură cu o altă listă canonică, o să rămână a mea.

În ce privește paradigma, eu cred ca abia acum, în 2000 se schimbă. Ce va ieși de-aici, nu știu. Dacă aș fi știut, aș fi scris capitolul despre generația 2000. O s-o scriu, poate, în ediția a doua, peste câțiva ani.

T.N.: *S-au semnalat greșeli de factologie sau inadvertențe de tot soiul în Istoria... dumneavoastră. La un volum atât de mare, ele pot fi normale. Totuși, s-au făcut multe reproșuri pe această temă, cât și în alte direcții. Care a fost reproșul (nu numai legat de greșeli) care vi s-a părut cel mai nedrept?*

N.M.: Greșelile astea sunt inevitabile. Unele îmi aparțin, altele aparțin corecturii, altele aparțin redactorilor. Sigur, un an în plus sau în minus la Radu G. Țeposu... Le-am corectat, o să apară o ediție corectată acum. I-am rugat pe toți prietenii mei care au citit-o să-mi facă listă de greșeli de tipar și de literă. Unii dintre ei au făcut-o foarte serios, eu am ținut seama de observațiile lor. În acest moment există pe mâinile edito-ului un exemplar corectat – *error humanum est, perseverare diabolicum*, dar nu am de gând să perseverez, așa că ne menținem în limitele umanului.

Există două tipuri de observații care-mi displac din principiu, dar nu răspund la chestiile astea – fiecare pasăre pe limba ei pierde. Fiecare critic va fi întrebat ce a spus el despre mine, nu ce-am spus eu despre el.

Primul tip de erori este cel care nu ține seama de, să spunem, opțiunile mele terminologice. Când eu spun, de exemplu, că istoria la două mâini înseamnă istoria la mâna mea, a celui de astăzi (un „eu” generic, nu eu ca persoană), a doua mână este cea a generațiilor anterioare care au comentat acea carte, cineva îmi spune că poate era mai bine să numesc mâna dreaptă intuiție, mâna stângă, luciditate și să scriu două cărți, conform poeticii moderne, în sensul ăsta, la două mâini. Da, pot, dar eu nu am fă-

cuto în sensul ăsta. Deocamdată, concepția mea asta este. Îmi aduc aminte când am publicat *Arca lui Noe*, mulți mi-au zis: „Dar mai există și alte categorii decât cele trei, de roman, pe care le ai acolo, adică doric, ionic și corintic”. Eu am zis că după criteriile mele, nu există decât trei. Dacă schimb criteriul, poți găsi patru, cinci, șase tipuri, dar pe criteriul acesta, al patrulea nu există, deci hai să discutăm valabilitatea criteriului. Dacă avem un criteriu bun, atunci clasificarea mea rămâne, nu e bun, face altul și cu o altă clasificare. Este primul tip de observație care nu are, de fapt, nici un sens.

Al doilea tip de observație este cel care rezultă, de obicei, din necitirea textului. Unul dintre cei mai buni comentatori, nu are importanță cine, un critic la care țin, spune între altele că Slavici nu e recuperat nici ideologic, nici estetic. Estetic, el e recuperat de Călinescu din 1941. Până atunci nimeni nu spusese că Slavici e un mare scriitor. Eu aici am mers pe mâna lui Călinescu. Ideologic nu a fost recuperat niciodată

până acum. Sunt primul care a spus că Slavici a fost considerat o povară pentru opera lui, moartea a eliberat opera de om, spune Călinescu, deși, în realitate Slavici a avut o altă părere decât cei care au ținut la România Mare în 1918. Eu cred că dacă istoria ar fi confirmat teza lui Slavici (legată de faptul că Transilvania trebuie să meargă împreună cu Austria, în Austria Mare), astăzi Slavici ar fi avut dreptate, și nu cei care au făcut România Mare. Noi acum am fi fost în Europa, nu din 2007, ci cu mult mai devreme. Ideologic, pe Slavici eu l-am recuperat. Când unul dintre cei mai buni critici contemporani spune că Slavici nu e recuperat ideologic, mă întreb dacă a citit capitolul sau dacă are ceva cu mine.

T.N.: *În general, în Istoria... dumneavoastră, operele se limitează, în majoritatea cazurilor, la momentul 1989. Din acest punct de vedere, literatura postdecembristă este ea creativă? Cu alte cuvinte, critica literară trebuie să inventeze mai mult decât o făcea înainte, să creeze, motoare de căutare” mai puternice?*

N.M.: În primul rând, eu nu mă opresc în 1989, mă opresc, de fapt, în 2000. Pentru deceniul ultim din secolul trecut nu am în vedere decât fic „întârziată”, adică acei autori care, în mod normal trebuia să debuteze înainte, sau au debutat înainte, dar s-au consacrat mai târziu, fie acel capitol pe care l-am consacrat memorialiștilor, care mi se pare capitolul esențial pentru anii '90, în care câteva zeci de scriitori, politicieni, oameni de toate facturile au compus opere de memorii sau jurnale, indiferent de generație, de la oameni din interbelic până la contemporani. Acesta din urmă este un capitol care nu e regăsit în alte istorii literare. Pentru adevărata generație nouă, care după părerea mea apare în jur de 2000 nu am, încă, un capitol. Celor care întreabă de ce nu sunt cutare și cutare, o să le răspund că nu sunt pentru că nu m-am ocupat de generația 2000. Mi se reproșează degeaba, am spus că o să văd această generație peste câțiva ani. Deocamdată nu sunt fixați, nu am o perspectivă de ansamblu. O să văd ce se întâmplă și, peste câțiva ani o să fac un pariu pe câțiva poeți, câțiva prozatori, câțiva critici. Aștept să se lege ceva pentru că nu pot, încă, să spun nimic.

Ne întoarcem la vitraliu dacă nu găsim altă formă de ieșire în exterior

T.N.: *În Despre poezie vorbești despre vitraliu și fereastră, despre limbajul literar și cel referențial. Literatura postdecembristă are ceva din vitraliul la care v-ai referit?*

N.M.: Nu, au trecut la fereastră, limbajul a redevenit referențial și în proză, și în poezie și nu numai în jurul lui 2000. Chiar și optzeciștii, într-o bună măsură, nu mai sunt moderni, sunt post-moderni, deci au trecut la fereastră, au și deschis-o. Au mai deschis și toate ușile, bate vântul.

T.N.: *Ce mai rămâne de făcut, atunci?*

N.M.: O să ne întoarcem la vitraliu dacă nu găsim altă formă de ieșire în exterior, poate un oberlicht, Dumnezeu știe ce-o să mai fie! Deocamdată este limpede că referențialitatea a revenit în forță.

T.N.: *O întrebare care o poate adresa oricine din redacția revistei „Mozaicul”. Pentru că Adrian Marino este părintele spiritual al revistei noastre, ne întrebăm de ce nu e prezent în nucleul Istoriei... dumneavoastră. El este, totuși, doar menționat...*

N.M.: Nu vreau să fiu rău cu Adrian Marino, pe care l-am cunoscut foarte bine și l-am citit toate cărțile. Adrian Marino intră, după părerea mea, poate un pic malițioasă, în categoria pe care Iorga o numea „adunătorii tuturor nisipurilor”. Adrian Marino avea o cultură exorbitantă și nici o idee. Toată opera lui, cu excepția, poate, a lucrării despre Macedonski, care este o carte călinesciană, se compune din tot ce a adunat toată viața lui cu foarte mare conștiinciozitate: definiții, informații, referințe pe care anumite concepte literare le-au avut și nu a avut nici o idee personală. Din cauza asta nu l-am pus în istorie. După cum nu l-am pus pe Al. Piru, în sala cu numele căruia am luat masa mai devreme: nu a avut niciodată nici o idee, doar niște prejudecăți călinesciene.

T.N.: *Puteți numi un critic de forță? Să spunem, un vârf de lance dintre contemporani?*

N.M.: Din cei 27 de critici din cartea mea, se pot alege critici de forță dintre contemporani. De la Eugen Negrici, să spunem, care este, în primul rând, un extraordinar teoretician, unul dintre puținii critici români care au pus în circulație concepte, până la Mihai Zamfir, care este cel mai bun istoric al pașoptismului și al literaturii moderne pe care-l avem, sunt o mulțime.

■ ION BUZERA

istoria literaturii ca „specie” a criticii literare

Nicolae Manolescu avea în mână aproape toți așii pentru a scrie o mare istorie a literaturii române, nu numai în sens strict cantitativ; era și este cel mai important critic literar postbelic; are un fler al orientării literare inde-negabil; a văzut în Călinescu un maestru; are o remarcabilă precizie a scriiturii. Să vedem cum și-a jucat în *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* (Editura Paralela 45, 1528 p.) acest potențial.

Pledoaria în favoarea unei istorii literare estetice (care este pe punctul de a fi încheiată) devine patetică în *Posfața*, subintitulată *Nostalgia esteticului* (pp. 1445-1457). Mesajul întregii cărți devine orbitor de transparent, iar analiza ei finală expune germeii întregii acțiuni: e o polemică purtată cu tot ce nu intră în vederile estetice ale autorului. Lucrul ar fi de-a dreptul comic, dacă nu ar avea (nu ar fi avut) consecințe practice și de reperaj teoretic foarte dure. Dimensiunea neașteptat-ultimativă, „hegeliană”, finalistă a cărții (pentru cineva care admite, totuși, posibilitatea „diferenței”, p. 1457) este izbitoare în aceste pagini. Nu mai vorbesc de faptul că pare să uite complet de ce afirmase la p. 18: „unul dintre zecile de cartografi...” etc. Ce mai adâncă vulnerabilitate a *Istoriei critice...* și care le „justifică” și pe celelalte este această autooroare „estetică”, poziționarea ca „ultim mohican” al literaturii române sau, în orice caz, al istoriei literaturii române. La sfârșitul lecturii, înțelegem pe deplin ce fel de circularitate perfidă, pe care numai o intuim pe parcurs, s-a creat: Nicolae Manolescu s-a simțit obligat să se constituie ca o linie ultimă de rezistență a esteticului, iar cel care are de suferit (a avut) este tocmai esteticul.

Felul în care un istoric literar își configurează selecția autorilor comentați, îi pune în contexte și în valoare este imprescriptibil. (E clar că nu se poate referi la toți, că nu-i poate comenta pe toți cei „admiși” cu aceeași intensitate și că nu are criterii infailibile de clasificare). Mult mai importante sunt principiile care ghidează alcătuirea unei istorii literare și care pot conduce direct la distorsiuni sub care se manifestă imprescriptibilitatea tocmai enunțată. Astfel, *Introducerea la Istoria critică...* este gândită ca un sistem de precauții, cu discutarea sagace a cunoscutelor aporii a lui Welck, dar și cu o temeinică învârtire în jurul cozii, întrucât Jauss și ceilalți sunt citați pentru a ajunge de unde am plecat, adică la ideea că „o istorie a literaturii nu poate fi, în definitiv, altceva decât expresia îndelungă și meticuloasă a unui gust”, (p. 15). Din două, una: ori luăm în calcul teoriile care au construit profilul identitar al disciplinei (ceea ce

Manolescu pare să vrea), ori rămânem la gust, ceea ce Manolescu pare să practice. Concilierea nu e neapărat imposibilă, cât nesustenabilă: s-au întâmplat atâtea în ultima sută de ani în materie de premisă a discursului literar-istoriografic, încât a nu ține cont de ele (sau a le persifla prin proiectare tautologică) marchează un puternic handicap de concepție.

Cel puțin două calități majore pot fi trecute în dreptul masivului tom. Prima e limpiditatea exprimării, atu-ul dintotdeauna al lui Nicolae Manolescu. Informația e bine structurată, perioadele istorico-literare, excelent decupate, fără mari surprize, iar multe dintre comentariile operelor sunt viabile, dar și lipsite de spectaculozitatea care ar fi rezultat din conexiunile făcute pe deasupra „micilor istorii” ale receptării. Prin urmare, a compara felul în care scrie contemporanul nostru cu acela al lui Călinescu e aproape o impietate. Călinescu scria strălucitor, Manolescu scrie numai accesibil. Poate că nicăieri, cu excepția lui Negoieșcu (a cărui *Istorie* este excesiv amendată, p. 920), nu se vede mai bine ca la Nicolae Manolescu diferența radicală dintre critica și istoria literară. Poți să fii un critic literar foarte bun și să scrii și o istorie a literaturii extraordinară (cazul lui Călinescu), dar poți, la fel de bine, și să fii un critic literar mai mult decât credibil și un istoric literar cel mult pasabil. Să recunoaștem că, din punct de vedere psihologic, Nicolae Manolescu poate fi înțeles: validat drept critic literar numărul unu al perioadei comuniste, și-a autoindus – treptat – credința, fără a întâmpina cine știe ce obiecții din exterior, că e un fel de *master* al întregii literaturii române. Cu alte cuvinte, indiferent ce, cum, când etc. ar scrie despre ea, aceasta trebuie să i se supună, necondiționat, ca o domniță, întinsă le-neșă pe canapea. Singura observație pe care o pot face aici este că, atunci când „victima” e cucerită înainte de orice act de seducție, devii neglijent. Acum, când a apărut și *Istoria...* lui Manolescu, ne putem da seama cât de mare a fost Călinescu și cât de inoportună e punerea celor doi pe același plan. Călinescu are geniu în *Istoria...* lui (admirabil semnalat în *Istoria critică...*, p. 378). Manolescu are, din când în când, talent. Autorul a știut instinctiv unde să pluseze: în registru strict critic, acolo unde se simțea acasă. Din această perspectivă, titlul e corect. Dar o istorie a literaturii e mult mai mult decât exersarea unei vocații dominante. Stringența critică nu

Nicolae Manolescu
ISTORIA CRITICĂ
A LITERATURII
ROMÂNE
5 secole de literatură

prea înviorază atmosfera, lipsesc schemele mentale spectaculoase, interpretările dislocante, analogiile forte. Foarte multe lucruri sunt puse la punct, chiar dacă fără prea multe comentarii. (De exemplu: poetica generală a post-modernismului în literatura română e expeditivă în câteva rânduri, pp. 1303-1304). Creditul acordat tăieturii pur critice mi se pare supradimensionat, atât de către autor, cât și de către unii cititori. (De multe ori, ai senzația acută că autorul transează, devine hiper-critic, pentru că nu mai are, pur și simplu, chef să interpreteze, contextueze, descrie, nu pentru că ar fi „epuizat” materia). O istorie a literaturii rezistă prin ce propune, prin calitatea interpretărilor, a partiturii generale și a criteriilor desfășurate, nu prin „nihilisme” publicistice, prin jocuri electrice produse de dragul spasmului victimei.

O altă calitate „nonnegociabilă” este inteligența caracterizărilor perioadelor și operelor, însă cu rază de acțiune (deliberat) mică. Lipsesc viziunea puternică, integratoare, metajustificarea în sine a scrierii. (Dacă nu luăm în calcul – și nu pierdem nimic dacă nu o luăm! – autoconvincțiunea pur retorică.). Nicolae Manolescu are dreptate în privința utilizării ideilor critice anterioare, însă un istoric literar cu personalitate va depăși (tacit sau prin nominalizări, după caz) interpretările anterioare, măcar pentru faptul că propune un alt scenariu. Din acest punct de vedere, constatările în legătură cu absența citărilor din critici (p. 5) în *Istoria...* lui Călinescu nu au sens: simplul fapt că a scris *aceasta Istorie* demonstrează că G. Călinescu a mers mai departe decât orice antecesor al său. În *Prefața*, Nicolae Manolescu scrie cu subliniere: „O adevărată istorie literară este totdeauna o istorie critică a literaturii.” (p. 13). Tot două posibilități se deschid și aici: fie *Istoria...* lui Călinescu nu e „adevărată” (ceea ce e absurd), fie

titlul cărții lui Manolescu, dacă *Istoria critică...* se vrea a fi una „adevărată”, e pleonastic.

Mai mult: poți să citezi oricâți înaintași, nimic nu va garanta că interpretarea ta nu este una gata caducă. Dar, de fapt, problema e și mai adâncă: de multe ori, Nicolae Manolescu nu citează chiar cele mai bune interpretări de până la el, alege oarecum interpretări de un critic, de care să se poată despărți mai ușor. Dau un singur exemplu, dintre zecile, dacă nu sutele, posibile: a nu cita, atunci când analizează (p. 399) nuvela *Cezara*, oricât de mult ar devalua-o, studiul din 1939 (publicat în volum în 1943) al lui Mircea Eliade *Insula lui Euthanasius* e ca și când nu l-ai cita pe Manolescu însuși atunci când îl analizezi pe Maiorescu.

O bună sinteză, în schimb, este cea referitoare la literatura perioadei comuniste (pp. 885-897), cu cele două decupaje majore ale ei, legate de cenzură. O anulare tragică a ideii de creație, a oricărei posibilități a ei și o dezamorțire relativă, în niște cadre foarte rigide și ele, acestea sunt trăsăturile majore ale perioadei. Orice speculație e de prisos.

Ce irită cel mai mult în zona rezervată literaturii postbelice în *Istoria critică a literaturii române* e o anumită superficialitate a interpretărilor. Ceea ce autorul nu înțelege (și nu înțelege destule) devine automat obiect al persiflării. Medalioanele par scrise „la foc automat”, fără nicio intenție de aprofundare. Multe verdicte sunt corecte, dar nesuținute de o minimă analiză. De exemplu, ce spune despre Adrian Alui Gheorghie („este un caligraf melancolic și minor al intimității vulnerate”, p. 1354) e perfect adevărat în legătură cu respectivul autor, dar și în legătură cu alte câteva zeci și nu numai de azi. Dacă jurnalul lui Mircea Cărtărescu devine „o capodoperă a genului” (p. 1350), iar „proza lui Eminescu este, în general, supraapreciată” (p. 395), ca să nu mai vorbesc despre jurnalul lui Radu Petrescu, cel mai important al literaturii române (despre care se afirmă numai atât: „calitatea lui literară este, înainte de orice, remarcabilă”, p. 1170, ca și când s-ar fi îndoit cineva de asta!), orice discuție despre supra și subapreciere devine ridicolă. Cantitatea de idei critice discutabile, atacabile, amendabile e deloc neglijabilă în *Istoria critică...* E un paradox, pentru că Nicolae Manolescu a vrut să scrie o istorie *sincer* critică, dar a fost extrem de neatent la contextele literare propriu-zise, a aplicat mecanic un set foarte restrâns de

idei pe care și le-a construit, la modul personal, în legătură cu esteticul. Nu corectitudinea procedurii este în discuție, ci chiar procedul. Impresionismul e bun până la un punct, dincolo de care nu numai că nu mai e util, ci e de-a dreptul catastrofal, pentru că îți creează cea mai periculoasă iluzie posibilă. Limita inteligenței unui critic și istoric literar de felul lui Nicolae Manolescu e pur coincidentă cu fetișizarea capriciului: intră în joc acea autosugestie ușor paranoidă, care te face să crezi că, indiferent ce ai scrie, totul se „așază” foarte bine, fără vreun efort suplimentar, de la sine, ca mărgelile pe ață. Or, nu se așază. Alergia la teoretic, la orice formă de teorie, se manifestă, în ultimă instanță, ca alergie la inteligență. Evident, la un alt tip de inteligență, în afara, decât cea strict critică, întrucât Manolescu este un excelent practician al criticii literare, dar alocă meditații superficiale asumării teoretice a literaturii, formelor literare și genealogiilor acestora. Am sperat că Nicolae Manolescu a conștientizat pericolul, dar nu s-a întâmplat așa: *Istoria...* înscrie un regres chiar prin raportare la alte cărți ale lui, *Arca lui Noe*, de exemplu.

Autorul recunoaște existența postmodernismului în literatura română, opunându-se, în cel mai firesc mod, acelor opinii aberante ale unor critici sau esești care negau aerul pe care îl respirau. Numai că nici aici nu sunt cine știe ce lucruri noi. Despre o carte a lui Vasile Popovici se spune că e „superbă și incântătoare” (ca și cum cele două epitețe n-ar semnifica același lucru!), tocmai când mă așteptam să relev limitele cărții despre Rimbaud în cauză. Deși acceptă formulele postmoderne, în *Istoria...* Nicolae Manolescu pare să lucreze cu o concepție rigidă asupra literaturii, mult prea nostalgică, prealinesciană.

Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură poate fi folosită ca un referențial critic util, ca un corpus de idei și opinii gândite ca inovatoare, dar care au o doză consistentă de aleatoriu, la care te poți raporta, cel mai adesea, prin contrast. Normal că se pot evidenția drept calități ale *Istoriei...* absența complezentei, efectele de distanțare, tranșanța caracterizărilor. Numai că toate acestea se învață (sau ar trebui să se învețe) o dată cu aboul criticii literare. Se observă tot așa cum e vizibilă „sursa cervantescă și aristotescă” (p. 124) a lui Beșcherec Iștoc (adică cu ochiul liber) că literatura română îl și plictisește pe autor. Destulă forță interpretativă, mult capriciu, ceva mai mult decât este dispus autorul să recunoască, generoase lacuri subterane de umoare, foarte greu camuflată. Pe scurt: dacă te lași dus de val, critica abia așteaptă să dizolve istoria literară.

Lucian Irimescu - Family 3

Premiile TraDem

În octombrie 2008, s-a desfășurat cea de-a XXX-a ediție a Concursului Național de Poezie „TRADEM”. Juriul, din care au făcut parte Nicolae Coande, Mihai Ene și

Xenia Karo-Negrea, a acordat următoarele premii: Premiul Tradem – Păduraru Carmen, Premiul I – Chiriac George, Premiul II – Nedelea Gabriel, Premiul III – Popovici Andreea Despina, Premiul special Oltenia – Adina Mocanu. Ca partener al concursului, revista „Mozaicul” continuă să publice selecții din grupajele câștigătoare.

Gabriel Nedelea
(Craiova)

Premiul II

Aplauze de toamnă

Întoarce și obrazul celălalt
Când mă gândesc la tine
Să dăm drumul în lume
Ochilor de vară-toamnă,
Rămași goi până la brâu
De teama pisicilor
Din Cartierul de Nord
Și Sâmbăta Cailor...

Și iar numele tău
Scăpat de la nebuni
Când podul piciorului tău
Ți-a înecat corăbiile
Și palmele de pe mine
În paharul de pe noptieră
Din orașul în care plouă
Pe unde se plimbă și pisicănele lui
Mircea.

În-tâmplare

Tatăl meu de treflă
Și porumbii tăi diacronici
Ne-au tăiat drum să te aștept
Cu mâmile care mă dor
În aer liber
Cu trupul tău grozav,
De nedus la biserică
În hainele ce dau colțu'
De câte ori ne ies în palme numere

S-a în-
Tâmplat să te văd
Chiar dacă nu e așa
Și eu sunt cel ce ești
De câte ori apa
Sau pielea noastră

În sinea noastră știm
Și toate ne cad bine
Trușesc de bine
Când sânii tăi livrești
Rup tăcerea,
Domesticind.

Dar tu ești altfel.

Desculță

Mă călcasei pe mâini
Și numai Dumnezeu știe
Pe câte voci ajunsesei la mine;
Uneori veneai ziua
Jumătate femeie – jumătate măr
În cămașa ta de noapte
De care se prindeau pești înfloriți
Cu aripi înfipte
În carnea mea de zi.

Purtam inelul și numele tău
Pe versul arătător
De la poemul meu drept
Care mi-a rămas nevătămat
Câteva ceasuri pe noapte.

Ți schimbasei pielea și mersul lumii
Să vii mai aproape cu un cuvânt
Când eu aveam o cutie cu virgule
Ca niște chei ascuțite
Și îți ghiceam pe limbă prezentul.

■ IOAN ANASTASIA (25.VI.1951 – 26.I.2009)

(ultimul poem, găsit
în buzunarul paltonului
de soția sa, Neli)

nu mă puteam împăca cu Moartea
mai ales că mă speriasse într-un vis tulbure
i-l talmăceam vecinului de suferință
care mă privea pe sub geană
deodată mi se arată frumoasa doctoriță
în alb cu sufletul împăcat că
visul nu fusese tradus bine...
dacă turbureala s-ar fi limpezit
m-aș fi apropiat de fatalitate...
fă-ți semnul crucii îmi zise doctorița
izbăvește-te de vise
oricând pot deveni Realitate.

Transhumanță

Bunicul meu când cobora din munte
pe albia Gilortului, mai jos
lăsa norocul și-nălța în frunte
lumina de la Soarele frumos (...)

Cu nouăzeci de ani peste lumină
bunicul meu de dincolo-a venit;
într-o vilcea cu noaptea vecină
luând în stăpânire iarba de argint!

Lacrimile curg stingher

Am murit fără să mor
într-un luminș opac
cu parfumul de mohor
într-o coajă de copac!

Am trecut dintr-un pistil
sufletu-mi într-un ungher
cuminte ca un copil
străjuind un lăncier

Lămpile s-aprind târziu –
stele-s candelu-n ger;
nu mai pot și nu mai știu
să-nțeleg acest mister...!

Aspecte de la festivitatea de premiere

Andreea Despina Popovici (Iași)

Premiul III

ad te

[vreau și cu flori de hârtie pe care să le coloreze cineva și să mi le pună în păr să mă simt ca veronica]

noaptea trece la nivelul urmărilor dar eu tot aici rămân ascunsă în topul de hârtie de sub masă turtită de toate cuvintele pe care încă nu le-am scris care încă îmi zburdă în piept ca niște greieri bolnavi de reumatism

îmi adorm grijile la cald sub pătură între două jucării mâine le trezesc devreme și le pun la treabă în locul meu

strivesc între gene un poem cu îngerii altădată ți-aș fi dat mesaj acum mă joc cu fermoarul să-l păcălesc pe copilașul acela dolofan care-și tot face arcuri și-mi fixează colțul stânga jos al cutiei toracice

în seara asta n-am chef nici de vogue lila nici de cafea aștept doar să-mi vină inspirația să o pun sub pernă lângă poemele astea mototolite recent și să te visez în versuri

încerc să-mi ard conturul cu chibrituri ude în pat picioarele confuze mi se topesc încet atente la blue october și la mine pe acropole

azi iașul se vede ca prin ochelarii de eclipsă

vreau să te văd dincolo de balonul ăsta portocaliu pe care scrie ceva cu v de care îmi apropiu buzele zdrobite de câte ori vreau să-ți vorbesc un cordon ombilical subțire și fierbinte îmi fură gâtul din eșarfă îți place? acum atârâ de tine ca ultimul șir de spânzurați

mai nou stau cu mâinile la spate și cu spatetele la mine întoarsă înspre partea aceea de care nu te-ai atins mi-e și frică de porumbelii ăștia tupești din față de la unirea să nu-mi înfigă ciocul în ceafă să nu mi te smulgă dintre interstiții

îmi vine să-mi bag picioarele în ea de dragoste idioată că nu vine niciodată de mână cu cine trebuie că-mi întoarce pe dos toate celulele că rămân strivită și cu nucleii în ploaie

[de ce nu vii să mă iei nabii de-aici? și cere și tu o recompensă colosală să nu trebuiască să mă mai întorc niciodată]

epistolă cu zoom

mă eschivez iar de la scris cu huruitul lui nemernic buldozerul de sub fereastră îmi apasă degetele îmi împinge mintea să-ți mai spună câte ceva despre mine mă tot gândesc la ceva sferic gen fericierea e cea mai contagioasă boală toți ne molipsim frecvent devenim bolnavi până în calciul oaselor și terra un mare spital în carantină

indEXprimări

centre ville

Șerpuiți de străzi aromate te provoacă la hoinareală, eșarfe diafane flirtează cu privirea celibatarilor convinși.

Realizezi subit că „Sex and the City” nu este doar un film ci însăși vocea exaltată a metropolei la ora prânzului.

Fără să vrei devii martorul incomod al unei mutări de șah-mat pe trecerea de pietoni.

Feu vert!

dreptul la cafeină

Cine a spus că banii nu aduc fericierea deține și siguranța o cartelă de fidelitate la Second Cup.

pentru că suprema desfătare te așteaptă într-o ceașcă îndrăzneată de mokacino.

Boabe de cafea bronzate te privesc cu melancolie din umbra espresorului.

Lingurițe mignone din inox trepidează în ritmurile columbiene. În timp ce arome fierbinți te învăluie fără avertisment.

Vrei cu disperare să-ți prelungești extazul dar un articol din ziarul de azi îți reteză dreptul la reverie.

Raluca Laura Rusu (Canada)

Adina Mocanu (Craiova)

Premiul special Oltenia

Liniuța e doar factorul oblic ce se așază în drumul negru. Acum scriu, cărțile sunt pe masă – Ochiul ars împinge frica, Mîntea carbonizată se așază, Pe ce dracu' se așază? Stai mă puțin Bun, deci se așază Băi, animalelor Ascultați aici! Procesul vacilor încă n-a început! Alo, Alo! Răspunde!

Cum face trenul? Tăgădăm, Tăgădăm. Și litera curge. Încetează să mai folosești degetul! Se stinge, mai e un pic. Gata, nu mai văd!

Părghia usucă iubirea, Nu mai există cruci, Hai, fă-i să tacă! Nicio urmă, față fără față.

Ce e mic și negru și îi curge sânge din nas? Copilul de la meditație. Am întors-o pe partea cealaltă. Încă mai arde...

romantism și infrastructură. anxietatea diferenței

Paul Cornea – *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840* (ediția a II-a), Editura Cartea Românească, București, 2008, 624 p.

Mai este oare actual efortul de a decanta ce este valabil și ce trebuie abandonat sau reformulat – ca viciul științific, în urma pulsațiilor sau a constrângerilor ideologice – din cuprinsul lucrărilor produse în timpul comunismului? E de crezut că, pe măsură ce anii au trecut, fără ca tentativele de acest fel să treacă din faza spasmodică în cea sistematică, unii dintre pasionații subiectului au dezerat. Printre cei rămași, există câțiva convingși că operațiunea în cauză este mult ușurată atunci când are ca obiect texte în corpul cărora premisele teoretice, liber asumate și adânc interiorizate, dețin în pondere mare în raport cu adeziunea declarativă și superficială. Subsemnata se numără printre ei. Cred deci că, în măsura în care au dezvoltat consecvent opțiuni individuale, încercările locale de a interpreta teme istorice pot fi analizate, retrospectiv, la fel ca toate celelalte demersuri de aceeași natură. Mult mai dificil e să trecem printr-o grilă critică interpretările „infășurate” conjunctural în idiomul marxist.

Ne place sau nu, evoluția culturală a epocii comuniste trebuie să facă parte din preliminariile oricărei încercări de a regândi, în limbaje alternative, pentru noi înșine sau împreună cu alții, subiecte românești esențiale. Până în 1947 – și începând de prin anii 1860 –, chestiunea a constituit terenul de confruntare dintre grupuri culturale și tabere ideologice. Conflictul interpretărilor s-a extins prodigios, fără a beneficia, însă, de o fază de bilanț și auto-reflecție. După 1948, idealul obiectivității istorice, eliberat de sarcina de a oferi argumente unor crezuri rivale, a căzut victimă noilor presiuni ale istoriei. Cei care au abordat-o au obținut, doar uneori, ce-i drept, rezultate notabile. Cartea lui Paul Cornea, *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840*, publicată prima oară la Editura Minerva în 1972 și reluată în 2008 la *Cartea Românească*, este unul dintre cele mai bune exemple. O splendidă carte de istorie literară, din ale cărei 17 capitole, 10 sunt consacrate fundalului social, politic și ideologic al literaturii.

Harold Bloom mărturisese că, practicând în tinerețe ingrata meserie de corector, a ajuns la o asemenea rutină încât astăzi nu-și poate reciti – decât cu mari eforturi de voință – șpalturile propriilor cărți. Paradoxul colocvial al cizmarului descult pare să-și găsească, până și în opera criticilor literari de primă mână, neașteptate justificări. Există cărți pur

și simplu – de la un punct încolo – nemodificabile. Scrise, parcă, o dată pentru totdeauna și capabile să motiveze, dincolo de pedanterii, minuția ieșită din granițele firescului pe care o pretinde filologia. Cum să excluzi ceva din decriptarea jocului scenic al personajelor lui Beckett, cel din *Sfârșit de partidă*? Nu alta e situația câtorva – deloc puține – dintre cărțile profesorului Paul Cornea. Observația nu e număidecât nouă. Ea se regăsește, infiltrată difuz sau notată explicit, în toate verdictele publicistice care au încercat, timid, în timp, să depășească faza obligatorie a conștientului. Restrictivul dosar de presă care însoțește, de pe ultima copertă, această ediție secundă din *Originile romantismului românesc* este o dovadă de necontestat. Mircea Anghelescu, Nicolae Manolescu, H.-R. Patapievici și Mihai Zamfir glosează, pe rând, în jurul acestei evidențe, fiindcă, deși bătător la ochi pentru orice lector conștient, caracterul unei asemenea cărți despre romantism trebuie, prin firea lucrurilor, amintit la fiecare nouă intervenție.

Mărturisesc că am fost întodeuna tentată să privesc această reușită a anilor de relativă „liberalizare” a regimului comunist (încheiată prin 1971) ca fiind datorată, în bună măsură, coerenței desăvârșite dintre cadrele interpretative ale epocii și remarcabil de finele ramificații ale analizei istorice. Iată însă că, reeditând cartea fără nicio modificare substanțială, autorul mizează, totuși, pe o lectură total diferită. Potrivit explicațiilor din postfață, sinteza de acum mai mult de trei decenii ar fi fost compusă după o prealabilă slăbire a convingerilor sale ideologice, ale căror urme ar fi, prin urmare, abia identificabile în textul ce își poate începe acum o nouă căieră fără reconsiderarea tezelor centrale. Dacă proiectul raportării fenomenului cultural la „tulburările existenței sociale” rămâne în continuare valabil, spune Paul Cornea, el a fost urmat cu circumspecție și la adăpost de tentațiile dogmatismului: „am scris *Originile romantismului* într-o perioadă de eroziune

intensă a credințelor marxiste ale anilor mei de studenție”. Am avea de-a face, deci, cu o reconstrucție istorică ale cărei raționamente sunt doar insignifiant afectate de logica marxismului.

Cu toate declarațiile profesorului Paul Cornea despre permanența relevanță a ambiției de a insera faptele culturale în desfășurările curentelor istorice, el pare să transmită, în cele din urmă, mesajul contrar, după care raportarea istoricului literar la realitățile „infrastructurii” ar putea fi abandonată, asemenea unei prejudecăți vetuste. Justificată atunci și asumată ca necompromițătoare astăzi, laborioasa explorare a conexiunilor dintre „mersul ideilor” și reconfigurările societății nu ar face parte, deci, din nucleul dur al disciplinei, ci doar din evantaiul exercițiilor sale facultative. Oricâtă răspândire ar avea această concepție prin alte părți, la noi, ea pare să dea glas derutei postcomuniste referitoare la utilizarea oricărui noțiuni – de felul celor din sfera „socialului” – ce făceau parte din dispozitivul legitimator al „orândurii” prăbușite în 1989. În orice caz, chiar dacă cititorii noii ediții a *Originilor romantismului* își vor fi însușit asemenea concluzii, ei vor avea mult de furcă pentru a le pune de acord cu mesajul ce se degajă la tot pasul din cele peste 500 de pagini dense și metnetice.

A respecta întocmai drumul parcurs – fără a știrbi din tatonări și fără a adăuga în zonele fertile – iată un obiectiv care aduce neîntârzat cinstele celor care și-l fixează, dar care – nu în mod necesar din pricina etice – devine, în timpurile de acum, din ce în ce mai greu de eus. Cum recitim însă, cu ochi analitic, după 36 de ani, această sinteză impunătoare dedicată în primul rând apariției, la noi, a spiritului public și, abia apoi, așa adăuga eu, literaturii din perioada 1780 – 1840? Răspunsul cuvinit și scuturat de ornamente: oricum, numai descriptiv nu. Multe dintre ideile tutelare ale *Originilor romantismului românesc* au intrat deja, pe cale didactică sau estestică, într-un fel de folclor intelectual de bună calitate. Repetarea lor ar conduce, cred, la spectacole cronicești complet lipsite de interes, de nivelul examenelor bine pregătite. Pe de altă parte, a rezuma convingător *Originile romantismului* ar reprezenta în chip esențial un formidabil exercițiu de stil: contragerarea, scrisă bine, a unei cărți scrise încă și mai bine. Exercițiul la care – personal – recunosc că nu mă încumet.

■ Rodica-Magdalena Stovicek

blank sau poezia ca înălbitor

Vlad Moldovan, *Blank*, Editura Cartea Românească, București, 2008

Deși formația intelectuală a poetului Vlad Moldovan este tributară „rigorilor” filosofiei, prin volumul *Blank* (volum distins cu Premiul pentru Poezie la Concursul de Debut al Editurii Cartea Românească – 2007), acesta își suprimă orice polarizare în jurul vreunui centru absolut. Acum, axele dominante sunt date de relativizarea valorilor, de pluralismul și ecumenismul ideologic, de caracterul proteic și impur al formelor literare, de simultaneitate și sincronism. Dacă definițiile tind să fie intoarcerea în real și în concret, exact în contrapondere pare să se manifeste o conștiință textuală care ignoră realul din perspectiva identificării unei singure realități, a textului suficient sieși și devorant, fragment al marelui text care e lumea. Așadar, avem, pe de o parte, o reificarea alienantă sau carnavală, iar pe de altă parte, o acută conștiință a artificului și tematizarea literaturii ca fapt istoric, dar și ca facer permanentă ce-și găsește motivația în sine însăși.

Cartea se deschide „programatic” prin poemul „Nimic de văzut” („Nu-i chiar așa de rău, nu-i nimic de văzut: / busculade de cartoane ude în curțile / pe lângă care am trecut”). Mai departe, glisează spre indeterminate: „Un om intră pe un hol” („Totul despre viață”), ori spre un pur mecanicism: „Mă plimb în garnitură – din bucătărie în cameră” („Dar nevrozele”) – „Trecem apa dintr-un pahar de plastic în altul / Ne convingem că nu se pierde nimic astfel” („Prinși și slobozi”), pentru a observa: „Dar acum / din ce se întâmplă acum / iese un vers bun / Ce greșit!” („Cristal / impas”). Poetul încearcă reumanizarea ființei concrete: o identitate psihologică, estetică sau socială dezvoltă resorturile recuperatoare ale unui tip de autentism, care pune în complementaritate, depășind orice miză mai înaltă, fixarea detaliului și înregistrarea derizoriului, a anodinității, a marginalității cu deschiderea către totalitate: „... un batik / nu voia să plutească luat de vânt / ca în American Beauty” („Romantik”); „Un ceai înaintea trenului de sâmbătă / în restaurantul din gară” („Blank”); sau: „Pe bune, am dus gunoiul și / m-am oprit lângă tomberon” („Sfșșș”) – poate căutând cu Al. Mușina „paradisul din tomberon”. Și dacă vorbim de o poezie a realului, aceasta nu înseamnă că asistăm la o simplă înregistrare autenticist-naturalistă a derizoriului ori o fotografiere a unei „anatomii”,

poetul mizând pe un efort „vizionar” în maniera la care se gândea Simona Popescu. Iar dacă inocența a dispărut și s-a instaurat mitologia lipsei de mitologie, poezia lui Vlad Moldovan va crește pe jocul neliniștor dintre proliferarea unei materii lipsite de sens și relevarea, chiar în această proliferare, a unei bucurii a inteligenței și a senzorialității în același timp; dar „De fapt n-aș putea să povestesc, / e de ajuns peticul asta de lângă pini și brăduții / din parc, / nici n-aș face altcumva pentru că / privirea mea zgărie ca un 0,5 pe terminate” („Excursii”). Așadar, metafizica e inlocuită de fizică, iar educarea și inițierea cititorului, de seducerea lui.

Poetul devine uneori ludic, gratuit, captivat de estetica realului ori de biografism, lucid însă înainte de toate și convins de artificialitatea efectelor, angajat fiind în criza pe care o trăiește. Locuit de această conștiință a artificului și a imanenței, realul e butaforic, iar consistența ontologică e doar reflexul unei mecanici: „Apoi deodată / cineva închide ochii într-un tunel. / Penpas”). Poetul încearcă reumanizarea ființei concrete: o identitate psihologică, estetică sau socială dezvoltă resorturile recuperatoare ale unui tip de autentism, care pune în complementaritate, depășind orice miză mai înaltă, fixarea detaliului și înregistrarea derizoriului, a anodinității, a marginalității cu deschiderea către totalitate: „... un batik / nu voia să plutească luat de vânt / ca în American Beauty” („Romantik”); „Un ceai înaintea trenului de sâmbătă / în restaurantul din gară” („Blank”); sau: „Pe bune, am dus gunoiul și / m-am oprit lângă tomberon” („Sfșșș”) – poate căutând cu Al. Mușina „paradisul din tomberon”. Și dacă vorbim de o poezie a realului, aceasta nu înseamnă că asistăm la o simplă înregistrare autenticist-naturalistă a derizoriului ori o fotografiere a unei „anatomii”,

■ Ovidiu Munteanu

Joachim Wittstock, *Bestätigt und besiegelt. Roman in vier Jahreszeiten*, editura ADZ, București, 2003

modificări și percepții temporale

de care se organizează ficțiunea și care determină rezonanțe și consonanțe noi, nebănuite. Locuitorii rămași acasă dobândesc, brusc, așteptându-i pe deportați, conștiința temporalității, sunt smulși din neutralitatea lor. Romanul este împărțit în patru mari capitole, ce urmează traiecul anotimpurilor: toamna, iarna, primăvara, vara. Inclusiv la nivelul structurării formale a universului epic se observă apelul la determinanți temporali.

Ficționalitatea se organizează în *absentia*, așteptând fiul plecat pentru a expia presupusa vină a familiei, ca parte integrantă a „vinei colective”. Notarul Thomas, o notabilitate a urbei, trăiește sub apăsarea conștiinței, își reproșează „delegarea” lui Philipp pentru întreaga familie, mai ales că băiatul era proaspăt căsătorit cu Senta. Cronică a unui nou timp, pe palier major, dar și interstițiile temporale individuale sunt surprinse de către Böhm în lungile scrisori pe care i le scrie fiului, în ideea că acesta le va lectura vreodată, după tot mai ipotetica întoarcere în țară. Scrisorile către un posibil cititor refac istoria individuală și pe cea colectivă, din perspectiva notarului. Autorul delegă pe Böhm ca instanță narativă, într-un efort de obiectivare aparentă, însă natura percepției determină o redare eminamente subiectivă a celor petrecute.

Istoria a devenit un domeniu periculos, mai ales după 1945. Ea există ca adevăr unic al unora, constituindu-se prin eliminarea oricăror realități care nu contribuie la imaginea „oficială”, impusă și indusă de anumite grupuri. Tocmai de aceea am admirat întotdeauna curajul intelectualilor autentici, care nu s-au sfiit să evidențieze și acele adevăruri mutate imprudent și arbitrar în „conul de umbră”, de către cei care cred că au dreptul să confiște istoria universală. Un capitol istoric trecut la „și altele” este deportarea germanilor din România în fosta URSS și, apoi, în Bărăgan, după încheierea primei conflagrații mondiale, sub pretextul aberant al „vinei colective”. Tragediile germanilor din lagărele sovietice nu sunt cu nimic mai prejos decât cele mediatizate intens. Herta Müller pregătește o carte-document despre deportările nemților din România în Ucraina, un volum la care lucrea cu regretatul Oskar Pastior. În mod cert, cartea va face senzație, va stârni controverse, întrucât se va scoate din „recycle bin”-ul istoriei un capitol ce nu va fi pe placul multora. Însă, înainte de Herta Müller, în 2003, sibianul Joachim Wittstock a ieșit pe piață cu un roman, *Bestätigt und besiegelt. Roman in vier Jahreszeiten* (Confirmat și sigilat. Roman în patru anotimpuri), ce tratează aceeași problematică. Din păcate, ecoul acestei cărți nu a fost pe măsura meritelor sale.

Thomas Böhm este un bătrân și respectat notar din Cisnădie. Fiul său mai mic, Philipp, se oferă să plece în lagăr în locul celorlalți membri ai familiei sale. Autoritățile garantaseră celor plecați că se vor întoarce repede. Este un timp în ruptură, ce urmează imediat celui de al Doilea Război Mondial, o perioadă fracturantă, care schimbă forțat din temelii destine la nivel macro-și micro-social. Timpul trece și revenirea celor plecați nu mai pare să poată avea loc vreodată. În acest cadru al așteptării, analizată cu minuțiozitate și putere de pătrundere, se încheagă desfășurarea evenimentială a romanului.

Este o epocă în care, într-un orașel conservator precum Heltau / Cisnădie, se petrec grave modificări structurale: vechiul patriciat este înlocuit brutal de noii deținători ai puterii. Dintr-o comunitate cantonată parcă în atemporalitate, Cisnădie se transformă într-o structură a noii ordini. Timpul este, de altfel, palierul aglutinant al cărții, în funcție

Joachim Wittstock

lumea depărtată a celor aflați în lagăre.

„Patima” ocultismului în care cad aproape toți cei care își aveau rude în lagărele sovietice, are și mobilul de anulare a spațialității prin temporalitate. Dacă timpul poate fi anulat, înseamnă că și celelalte cadre „obiective” se pot supune comandamentelor minții umane. Sunt, în fapt, gesturi supreme ale disperării, ale

acutei lipsei de informație, ce lasă loc larg jocurilor presupunerilor. Practic, în roman, realitatea „de departe” este structurată și destructurată continuu de locuitorii din Cisnădie, pe baza unor vești extrem de precare, ce nu depășesc decât rareori stadiul de zvorniri colportate din multe surse și a unor „trairi” ale lui Heinrich. Dacă distanța nu poate fi învinsă, timpul poate fi reorganizat.

Evenimentialul lagărelor nu apare decât ca proiecție, ca *wishful thinking* al celor rămași în micuța localitate transilvană, ei înșiși prizonieri ai „terorii istoriei” în toată amploarea sa.

În ciuda organizării aparent obiective la nivel temporal (conform succesiunii sezoniere), romanul se constituie dintr-o amplificare, partajare, reconfigurare a timpului. În carte apare enigmatică și diabolică figura de medic ce va apărea și la Dieter Schlesak, în *Capesius, farmacistul de la Auschwitz*. Joachim Wittstock nu disculpă pe nimeni, vinovații sunt vinovați, indiferent de etnia lor. Căutările care îl vizează pe Lupini, recuperează și dimensiunea temporală a trecutului, fie el și unul recent încheiat. Eforturile auctoriale din acest roman, în ceea ce privește palierul temporal, sunt unele cu efecte totalizante, iar Wittstock se dovedește un atent observator al acestor aspecte, pe care le redă extrem de pertinent, într-un joc amplu cu timpul, un joc extrem de serios. *Bestätigt und besiegelt* imprumută parcă ceva din arta lui Thomas Mann din *Muntele vrăjit*, configurările temporale fiind atent modulate, subiectivizate la maxim, controlat augmentate. Se remarcă, la nivelul alcătuirii romanice, atenția pe care o acordă Joachim Wittstock acestui aspect, nefăcând rabat de la măiestria marilor romancierii germani. Un roman al agoniei, scris cu luciditate și curaj, o istorie a pulverizării și a ultimelor tentative de recuperare a unei conștiințe individuale și colective.

Lucian Irimescu - Compoziție 4

Valeria Guțu-Romalo, *Corectitudine și greșeală (limba română de azi)*, versiune nouă, București, Humanitas, 2000 (ediția I), 2008 (ediția a II-a).

Coordonat Gramatică limbii române, editată de Academia Română în 2005 (*noua Gramatică a Academiei*). Este profesor universitar la Universitatea din București. Articolele, studiile, cărțile de specialitate, semnate de Valeria Guțu Romalo, au marcat (v. citările de care s-au bucurat) domeniul lingvistic românesc. Am trasat astfel, din câteva tușe, schița-portret a unui autor de referință pentru studiul limbii române contemporane ori actuale.

Un tip de sistem dinamic

În 1972, lucrarea *Corectitudine și greșeală*, care își propunea să nu se limiteze la constatarea și condamnarea greșelilor potrivit normelor limbii literare, ci să încerce explicarea lor, se afla la prima ediție. Limba română a anilor 1969 și 1970, în aspectul ei scris și vorbit, devine materialul cercetării lingvistice. Din punctul de vedere al cititorului nespecialist, meritul cărții este acela că nu se închide în trimiteri recunoscute doar de filologi, ci „topește” teoriile și noțiunile de specialitate în explicații pe înțelesul... tuturor.

Ideea în jurul căreia se construiește textul este cea cunoscută în știința limbii: limba este un sistem dinamic, care implică foarte multe elemente, guvernate de reguli necesare pentru a-i asigura coerența internă, dar în același timp sensibil la „compromisuri”, datorită relației cu factorii externi (v. p. 19: contactul cu alte limbi, evoluția gândirii, schimbări istorice etc.). Influența externă și raporturile complexe dintre elementele sistemului conduc treptat la modificări. Factorul timp, ca în orice sistem dinamic, este cel

lingvistica. Ro

greșeli de ieri și (ne)greșeli de azi

la care se raportează descrierile privind „stările” sistemului. Remarcăm acum că versiunile următoare ale lucrării Valeriei Guțu Romalo (2000–2008) nu fac decât să radiograficeze (materialul supus analizei se completează cu exemple din anii '90) și să compare aceste stări prin intermediul unui concept, chemat să regleze, să asigure stabilitatea sistemului: norma literară.

Parametrul de sistem: norma literară

Remarca prin care se deschide lucrarea este că cele două noțiuni care compun titlul cărții sunt opuse, dar corelative (*greșeala* se raportează la forma *corectă*) și, cum reiese din explicațiile ulterioare, concurente (în timp, regula care determină aprecierea corect/greșit este înlocuită și ceea ce era greșit devine corect). Limba literară, variantă a sistemului limbii române, caracterizată de aspectul îngrijit și unitar este fixată de norme. Potrivit autoarei, și accepției științifice generale „normele limbii literare se creează prin selectare, pornind de la totalitatea mijloacelor și posibilităților de expresie a unei limbi în diversele ei realizări” (p. 15). Consider necesar aici, bazându-mă pe prestigiul autoarei, ca în locul descrierii felului în care sunt semnate normele în lucrările speciale, să fie exprimată viziunea asupra modului de stabilire a principiilor care guvernează sau ar

trebui să guverneze selectarea, precum și a metodelor de selectare.

Datorită diferenței temporale, versiunile cărții se raportează la lucrări normative diferite. Astfel, dacă la prima apariție reperatele erau constituite din *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, gramaticile cu caracter normativ sau dicționarele generale, versiunile noi recurg fie la ediția I (1982), fie la ediția a II-a (2005/2007) a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic*. Tocmai de aceea, apelul la diferitele ediții/versiuni ale lucrării arată

modul în care forma greșită devine formă corectă: indicativul prezent (eu) *continui* (2008) în loc de (eu) *continuu* (2000), pluralele *coferți, creveți* (2008), condamnate anterior de normă etc. Uzul („favoritul” vechilor anomaliști și nu numai) continuă să impună forme care își găsesc, pe baza analogiei, loc în sistem, iar locurile „gri”, cu sau fără voința forului oficial (care stabilește norma pe baza faptelor, mereu trecute, dar cu efecte pentru viitor), devin treptat „albe” sau „negre”.

Constrângereri de sistem

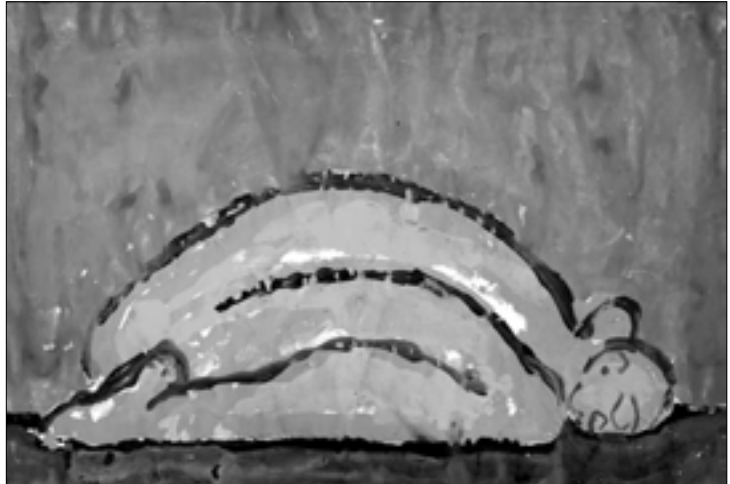
În topul greșelilor românilor se află, potrivit autoarei și, probabil, cu aprobarea fiecărui vorbitor atent, cele de acord (capitolul II, *Gramatică*), în special acelea care privesc acordul dintre subiect și predicat. Păcat mai vechi al utilizatorilor, se întâlnește atât la nivelul variantei vorbite, cât și la nivelul variantei scrise. Exem-

plele din presa ori din literatura anilor '60-'70 sunt completate cu exemple din presa anilor '90, ilustrând treceri fie de la singular la plural, fie de la plural la singular.

Spre deosebire de acordul gramatical, care impune corespondențe formale, acordul semantic (capitolul III, *Lexic*) implică „o atență și conștientă utilizare a cuvintelor” (p. 115). Iar exemplele de dezacord semantic sunt suficiente pentru a demonstra folosirea abuzive sau, cel puțin, neinspirate! Cu toate acestea, cele mai multe rămân cele din „vechea” versiune.

Considerațiile privind *Limba română actuală* (capitolul V – ediția 2000) sau referirile la DOOM (ediția 2008) recomandă lucrarea Valeriei Guțu Romalo tuturor celor interesați de cunoașterea și cultivarea unui aspect esențial al identității culturale, propria limbă.

■ Alina Giorceanu

Lucian Irimescu - *Nude 4*

oceanul întors rotond lunsarbo

ZIARUL DE DUMINICĂ (16.01.2009)

Ne-am învățat, de ziua lui Eminescu, fie cu texte ultraliricoide, fie cu contestări pe diverse tonuri. Sceptici de ani buni în legătură cu posibilitatea de a mai vorbi azi cu miez și la obiect despre poet, citim cu plăcută surpriză, în *ZD*, cuvintele lui Ioan Es. Pop: „Totuși, o dată la treizeci/patruzeci/cincizeci de ani, atunci când se petrec cutremure din specia revoluțiilor, primul invocat, primul chemat să adeverească spiritul timpului pe cale să erupă este Mihai Eminescu. Atunci, icoana lui răsare din nou pe cer. Cu lacrima lui se plânge, cu speranța lui se speră. Iar poezia acestui bastard al Bucureștilor, trist și mut, timid și bizar, scurt la viață și lung la posteritate, redevine un mesaj de o uriașă energie vitală. Când zici caecalma electorală și circ televizistic, te gândești la Caragiale. Acolo unde e durere, revoluție și revelație, e Eminescu”. Un editorial exemplar în formă și atitudine, semnat de unul dintre cei mai valoroși, discreți și puțin cunoscuți poeți ai timpului nostru. (L.C.)

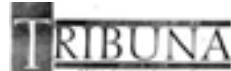
Revista „Contemporanul” începe în forță anul 2009. În numărul I publică o dezbatere despre cartea anului 2008, *Iluziile literaturii române* de Eugen Negrici. La dezbateri au participat, alături de Eugen Negrici și Aura Christy, Nicoale Breban, Paul Cernat, Livius Ciocărlie, Barbu Cioculescu, Paul Cornea, Radu Călin Cristea, Daniel Cristea-Enache, Ileana Mălăncioiu. Dezbateră continuă tonul „sărbătoresc” cu care a fost întâmpinată această carte. Contestările aproape că nu se mai aud! Este meritul profesorului Negrici, după cum se observă și în intervențiile participanților la dezbateri, de a fi știut să păstreze distanța (calitate rară în zilele noastre), de a nu „trăda” altceva decât, așa cum a surprins Paul Cornea în rândurile de pe coperta a patra: *misturea unei mari iubiri rânite*. Dincolo de ideile enunțate la „Clubul Contemporanul”, toate în susținerea și pre-

lungirea demitizării pe care o propune cartea, reținem din intervenția lui Eugen Negrici: „Subiectul aceluia capitol despre îmbătrânirea valorilor va fi mărit, materia va fi extinsă într-o carte care se numește *Despre primare și despre înnoirea valorilor*”. Așadar, după cum bănuiau mulți, „eseul”, „aitudinea” din *Iluzii...* nu reprezintă un acces de spontaneitate, un accident pe parcursul marelui proiect, care este studiul literaturii române din timpul comunismului. (XKN)

TIMPUL

Sub titlul „Rămân la părerea că scriitorul nu trebuie să fie un procuror”, revista ieșeană „Timpul” publică în numărul pe ianuarie 2009 un interviu cu scriitorul Norman Manea. Prin șirul de traume – deportarea, exilul, antisemitismul, decorarea prezidențială, teama Nobelului – de abia mai răzbat câte o idee... scriitoricească, și aceea de delimitare între materie și literatură. Un autor pe care biografia pare să-l asfixieze. Doar pare! Dincolo de episoade-

le grotești pe care le evocă în cele două pagini de revistă, scriitorul concluzionează astfel: „Aș fi vrut să scriu numai romane de dragoste... Nu am simpatii de stânga, nici nu urăsc stânga. Ruinarea idealului de stânga nu a fost până în momentul acesta urmată de un proiect autentic și valabil. După cum am mai spus-o: nu mai suport prostia stângii și aroganța dreptei. Rămân la mijloc, cu cărțile mele”. Și noi? (XKN)

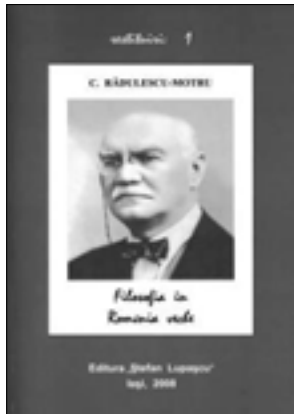

Între festivaluri (de teatru, de film) și „așchii de memorie”, la *ordinea zilei*, în nr. 153/2009 al publicației bilunare clujene, se află „cazul” *Marian Papahagi*, pus în pagină, cu emoție reținută, de către profesorul și criticul Ion Pop. La un deceniu de la dispariția celui ce a fost „omul unor angajări multiple” se vede din ce în ce mai clar, câtă nevoie ar fi avut cultura și chiar societatea românească de „luciditatea lui exigentă, de ținuta lui etică demnă, de presiunea curată a angajamente-

lor sale”. Ce rămâne azi din opera lui Marian Papahagi, după ce nici momântul nu i-a fost ocrotit de profanarea unor mâini murdare? Rămâne „un raft emblematic de bibliotecă și reperatele unei biografii umane și intelectuale ce pot da o idee despre geometria în care ar trebui, totuși, să mai credem”, conchide prietenul celui prematur trecut în neînfință. (CMP)

noia nerratură

La început de an nou, revista tinerilor scriitori ajunsă la nr. 20, anunță în „dosarul” de idei actuale, dezbateră privind „statutul traducătorului, contracte, tarife” în România, un statut deloc încurajator. „Situția traducătorului literar este precară, material și moral”, consideră un profesionist al meseriei, Sorin Mărculescu, iar Roman Herzog, fostul președinte al Germaniei se arată și mai tranșant: „Faptul că cineva care face una dintre cele mai importante munci din lumea de azi nu poate trăi din munca sa este revoltător”. (CMP)

Constantin Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Ediție critică, text stabilit, studiu introductiv, note și bibliografie de Adrian Michidută, Iași, Editura Fundației „Ștefan Lupușcu”, 2008, 292 p.

Volumul aparține unei serii de filosofie românească citorite de Adrian Michidută, neobositul editor al lui Mircea Florian, Ion Petrovici, Heineccius, P. P. Negulescu, Eufrosin Poteca, Constantin Rădulescu-Motru, în ediții succesive biobibliografice. Este extrem de importantă această acțiune de editare, deoarece ea apropie de publicul actual pagini din istoria gândirii românești care ne relevă aspecte surprinzătoare: faptul că filosofilor români au oferit interpretări forte asupra existenței omului, de multe ori pe aceeași lungime de undă cu problematica filosofică în filosofia occidentală. De ce spunem aceasta? Nu pentru a deplânge soarta restrânsă a creațiilor în limbi strict locale, nici pentru a lovi în vreun complex de inferioritate legat, farseice, de condiționarea acestei sorți de către o „cultură minoră” (Blaga), ci pentru a arăta că, odată cu instituirea modernității și în Țările Române și, apoi, în România, filosofilor nu doar că s-au acordat la subiectele la modă – înscrși în inevitabila matrice a sincronismului cultural – ci pur și simplu au reflectat la același nivel de profunzime asupra obiectului filosofiei. Pecetea culturală locală s-a resimțit, firește, dar odată ce spiritul dobândește aripi (Platon) el zboară „fără frontiere”, urmându-și propriul interes de a înțelege viața și sensurile umanului, deci și ale gândirii.

Constantin Rădulescu-Motru nu doar că a ilustrat acest fapt, dar studiile din volumul discutat aici relevă același proces în cadrul filosofiei românești. Studiile sunt selectate, în principal, potrivit temei filosofiei românești în interpretarea lui Rădulescu-Motru, mărginite de „Filosofia lui Kant” (1924) și teza de licență „Realitatea empirică și condițiile conștiinței” (1889), volumul cuprinzând și studiul introductiv al lui Adrian Michidută „Filosofia românească sub noi priviri critice”, 3 Addenda, Note și comentarii și Bibliografie: „Filosofia în România veche” (1933), „Filosofia românească” (1926), „Filosofia lui Friedrich Nietzsche în România” (1916), „Titu Maiorescu în filosofie” (1920), „Actualitatea lui Titu Maiorescu” (1940), „Filosofia la «Convorbiri literare»” (1927), „Filosofia lui Caragiale (1946), „Învățământul filosofic în România” (1931), „Învățământul filosofic în universitățile noastre” (1909), „Rolul educativ al filosofiei” (1944), „Gândirea filosofică. Înțelesul și scopul” (1941), „Însemnătatea filosofiei pentru formarea spiritului științific” (1912-1913), „Ofensiva contra filosofiei științifice” (1943), „Wilhelm Wundt și filosofia științifică” (1944). Se observă o ordine, nu cronologică, ci, mai interesantă, aceea potrivit fațetelor diferite ale filosofiei românești, în care o problemă este aceea a caracterului științific al cercetării filosofice.

purătorii de filosofie

Într-adevăr, trebuie amintit că Rădulescu-Motru a fost adeptul exprimării clare și distincte – ce reflectă nu numai o înțelegere a lucrurilor în inter-relațiile lor, dar și o folosire a conceptelor în rigurozitatea lor. El a scris limpede, deoarece avea conștiința finalității educative a textului, și, ajutându-i pe cititori să-și formeze o idee precisă despre subiecte mai mult sau mai puțin dificile, a avansat și concluzii proprii despre acestea. Cu alte cuvinte, Rădulescu-Motru – ca și P. P. Negulescu, Nicolae Bagdasar, Ion Petrovici sau Mircea Florian – a fost adeptul filosofiei științifice, nu ca un vulgar empirism sau ca un epifenomen al științelor particulare, ci ca o concepție unitară și coerentă despre lume (și nu despre ceea ce este în afara lumii, p. 110), de anticipație controlată rațional, realizată „prin cumpănire și verificare de argumente” (p. 95), prin critică, „în contra frazeologiei deșarte și a idolatriei” (*ibidem*), folosind „raționamentul logic în locul fanteziei” (p. 109). Cu alte cuvinte, filosofia este o construcție teoretică logică (p. 155) – deci filosofia trebuie să fie raționalistă, și în formă (neînlocuind conceptele precis conturate – tocmai pe baza cunoașterii lor istorice – cu metaforele) și în conținut – cercetând logic valoarea perspectivelor diferite, filosofice și ale științelor, asupra lumii. Filosofia nu se confundă cu știința (vezi și P. P. Negulescu, „Filosofia în viața practică” (1896), în P. P. Negulescu, *Filosofia în viața practică*, Ediție critică, text stabilit, studiu introductiv, note și bibliografie de Adrian Michidută, București, EuroPress Group, 2007, pp. 74-78: filosofia ca unitate coerentă creatoare de idealuri), dar modul filosofiei de a interpreta existența, inclusiv toate felurile de cunoștințe, implică desfășurarea argumentelor, a criticii.

În legătură cu aceasta, nu trebuie sub nici un motiv ignorată problema educației filosofice. Studiile lui Rădulescu-Motru au arătat cum trebuie să se predea filosofia (și nu numai, am îndrăzni noi, ci toate disciplinele socio-umane): este necesară interpretarea, adică legarea lucrurilor cu ajutorul argumentelor duse până la capăt, și nu transmiterea informației în sine: să se trezească puterea judecătii, deci critice, și nu pur și simplu să se încerce memoria (p. 96). Este, din păcate, demn de remarcat, că același aspect a fost semnalat cu o sută de ani înainte – de către Nicolae Bălcescu în scrisorile către Ion Ghica – și, iată, simțim nevoia și astăzi să discutăm pedagogia filosofiei, destul de deficitară. Este, în fond, vechea cerință subliniată de Socrate: de a-i învăța pe oameni să judece, și astfel să ajungă la adevăr, care este, desigur, istoric, dar fără de care oamenii nu pot să se manifeste ca ființe libere – și cât a insistat Socrate asupra acestui fapt – și capabile să ducă mai departe povara libertății lor.

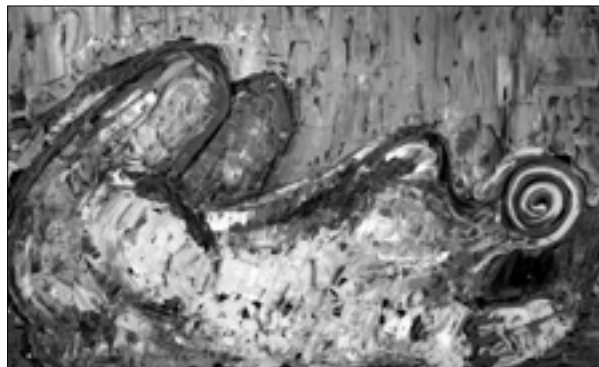
Volumul menționează, în comentarii, polemica dintre această concepție a lui

Rădulescu-Motru și Blaga, redând unele documente integral și degajând superioritatea teoretică și morală a lui Constantin Rădulescu-Motru, susținut, de altfel, de Ion Petrovici, Nicolae Bagdasar, Mircea Florian, Anton Dimitriu.

Rădulescu-Motru a explicat sociologic prestigiul diferitelor școli filosofice în perioade istorice diferite, și diferența dintre dogme, păreri preconcepționate și, pe de altă parte, concluzii filosofice relative la cunoștințele anterioare implicate și relative la momentul istoric al realizării lor. După cum, el a explicat momentele filosofiei românești și sub aspectul purtătorilor de filosofie și sub aspectul doctrinelor și ideilor susținute și, în sfârșit, sub acela al legăturii dintre operele filosofice și nevoile culturale ale poporului: surprinzând frumos dialectica valorilor universale susținute de filosofie și, în același timp, a faptului că operarea în câmpul valorilor universale de către un teoretician aparținând, desigur, unui anumit spațiu cultural nu duce, dacă este vorba de creație, la imitarea și reproducerea teoriilor deja existente – deci acreditate „universal” –, ci la transfigurarea valorilor universale din punctul de vedere al nivelului și problematicii pe care cultura națională i-o pune filosofului, ca și a răspunsului pe care avansarea acestor valori îl reprezintă pentru viața spirituală a unui popor. Ideea lui Motru că filosofia românească modernă nu a reieșit din „nevoile spirituale populare”, ci a reflectat ideile preluate de tinerii intelectuali români din universitățile occidentale nu a avut drept urmare concepția că filosofia românească ar fi „o floare exotica” – pentru a-l cita pe Gherea ce a combătut o idee asemănătoare, despre socialismul în țările înaliate – ci, dimpotrivă, orice cultură având nevoie de perspectiva filosofică asupra vieții, filosofia românească s-a dezvoltat tocmai și în măsura în care, pornind de la fondul de idei comun filosofiei, deci occidental, s-au construit perspective originale în abordarea acestora, pornind mereu de la rezonanța unică a timpului și spațiului asupra creatorului.

Studiul introductiv al lui Adrian Michidută este interesant prin informațiile inedite despre momentele de început a filosofiei în Țările Române, referințe bibliografice și interpretări, ca și prin abordarea conceptului de filosofie românească în imaginea diferiților reprezentanți ai acesteia. În total, este vorba despre o carte plăcută, mobilizatoare, necesară despre sănătatea filosofiei prin varietatea școlilor ei și despre toleranță dublată de spirit critic – cu multe trimiteri, necruțătoare chiar, despre limbajul esoteric, aluziv și metaforic ce nu este semn decât al „slăbiciunii sufletești” (p. 155) –, cu atât mai mult în timpul actual al filosofiei românești: când spiritul auto-reflexiv pare, uneori, că doarme.

■ Ana Bazac

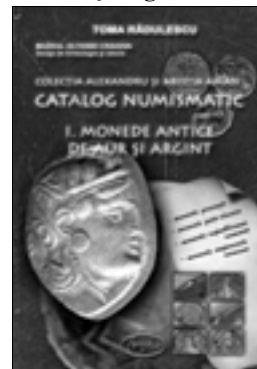
Lucian Irimescu - Nude 8

Revista „Mozaicul” vă recomandă

Toma Rădulescu

Colecția „Alexandru și Aristia Aman” Catalog numismatic.

Vol. I. Monede de aur și argint

Editura Sim Art, 360 p., 40 lei

Întocmită cu respectarea rigorilor disciplinei, lucrarea se deschide cu o evocare, în contextul epocii, a familiei întemeietorilor Alexandru și Aristia Aman, urmată de un studiu introductiv care prezintă împrejurările constituirii colecției numismatice și îmbogățirii ei ulterioare, grafice, mai ales, pasiunii și priceperii directorului Fundației „Alexandru și Aristia Aman” și întemeietorilor la Muzeului Olteniei de astăzi, profesorul Ștefan Ciocanu.

Sunt descrise, conform normelor internaționale, cele 48 de monede antice grecești (din aur și argint), 249 de monede geto-dacice (din aur și argint), 183 de monede republicane romane (din argint) și 275 de monede imperiale romane (din aur și argint), 100 de planșe, color și alb-negru, dau imaginea față-verso a celor 755 de piese din aur și argint din „Colecția Aman”. Unele piese sunt unice, în timp ce altele reprezintă rarități de catalog.

Informația științifică este completată cu date privind arealul de circulație al monedelor, atelierile de monetărie emitente, lista magistratilor, emitenților și coemitenților, lista abrevierilor, un glosar și o bogată bibliografie.

Addenda întregeste corpul lucrării cu testamentele generoșilor donatori, cu fotografiile ale acestora, ale muzeului și bibliotecii întemeiate de Fundație, cu diverse inscripții.

Volumul poate fi comandat direct, la sediul Editurii Aius Craiova, la tel./ fax 0251 596 136 și 0745 438334 sau prin magazinul virtual de pe www.aius.ro

www.aius.ro

@aius

in memoriam Gh. Al. Cazan

Amurit profesorul Gh. Al. Cazan, după o lungă suferință, în seara zilei de 5 ianuarie 2009 la București. Relațiile dintre oameni se împletesc îndeobște din firele afinității sufletești, se clădesc pe baza posibilității de ecouri reciproce, ori din întâlniri efective în preocupări, idealuri sau îndeletniciri. Eu și profesorul aveam o preocupare comună – filosoful Mircea Florian.

Ultima dată când ne-am văzut, mi-a dăruit *Metafizica românească* și cel din urmă interviu – *Vino, moarte! Poți veni! Eu nu mă tem de tine!*, un adevărat testament al Profesorului.

Gh. Al. Cazan s-a născut la 27 aprilie 1936 în comuna Aprozi, județul Ilfov, într-o familie de gospodari. După primele patru clase primare, din 1948 și până în 1951 este elevul școlii elementare din Budești Ilfov, urmând apoi Liceul „Mihai Viteazul” din capitală. Între anii 1955 - 1960 este student al Facultății de Filosofie din București, la absolvirea facultății fiind repartizat la catedra de Istoria filosofiei.

În 1968 susține teza de doctorat în filosofie cu tema *Metafizica la Mircea Florian*. „Titlul în suși era o replică viguroasă dată tendințelor pozitivistice susținute, tacit, de un marxism primitiv (opus în esență antipositivismului propriu lui Marx) și acelora care apreciau că metafizica nu a fost vizitată de spiritul filosofic românesc, ori că, dacă metafizica s-a edificat în România, ea s-a caracterizat prin dimensiuni care o fac mai degrabă o biată copie a metafizicilor spiritualiste occidentale decât o creație valabilă sau interesantă”.

A condus, între anii 1974-1999, catedra de istoria filosofiei, logici și estetică de la Facultatea de Filosofie din București, a fost membru al Senatului Universității (aproximativ două decenii); membru al Biroului Senatului Universității (1970-1974), iar între 1986-1990 a fost directorul Institutului de Filosofie din București.

Gh. Al. Cazan a lăsat o operă impresionantă prin tematică și amploarea sa. *Fundamentul filosofiei la Mircea Florian*, (1971); *Marxismul în gândirea contemporană*, (1972); *Istoria filosofiei românești*, (1975); *Istoria filosofiei marxiste*, (1984); *Istoria filosofiei românești*, (1985); *Filosofia antică*, (1994); *Filosofie medievală și modernă*, (1995); *Introducere în filosofie*, (1997); *Filosofie românească. De la Zalmoxis la Titu Maiorescu*, (2001); *Scufundarea în adâncuri. Filosofie lui Titu Maiorescu*, (2002); *Dincoace de Maiorescu. C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Ion Petrovici*, (2004); *Metafizica lirică și metafizica datului. (N. Ionescu și Mircea Florian)* (2006); *Reflecții și polemici. Despre filosofie, politică și morală* (2007); *Metafizica românească* (2008).

În cuvânt înainte la *Istoria filosofiei românești* autorul menționa: „Valorificarea patrimoniului gândirii filosofice naționale este o necesitate teoretică și o trebuință practică echivalentă cu satisfacerea cerințelor fundamentale ale conștiinței critice, antidogmatice. Procesul de valorificare trebuie să depășească simplul act al rememorării, în folosul gândirii și al faptei atitudinale, al așezării lucide a lumii trecute în prezentul pe care îl dăluim”.

Lucrarea a fost premiată de către Academia Română cu premiul „Vasile Conta”. Gh. Al. Cazan este astfel, cronologic vorbind, cel de-al patrulea istoric al filosofiei românești (după Marin Ștefănescu, Nicolae Bagdasar, Lucrețiu Pătrășcanu) care oferă culturii române o istorie scrisă de un singur autor.

În discuțiile avute cu Profesorul, mi-a povestit atmosfera care domnea la începutul anilor '70 în ceea ce privește receptarea gândirii filosofice românești. Sunt de notorietate, în acest sens, intervențiile pe care le-a făcut. „Este vorba – preciza el – de intervenția din 1970 la Conferința Națională a P.C.R. când, în prezența lui Paul Niculescu-Mizil care prezida ședința și a altora, desigur, am spus, referindu-mă la cauzele pentru care filosofia românească nu se află acolo unde i-ar fi fost locul, că una dintre cauzele acestei stări rezidă în eliminarea, în 1948, la reforma învățământului, din învățământul superior românesc a marilor sale valori și am exemplificat adăugând o consi-

deratare care a produs uluire sălii: în locul marilor valori au venit tobogari, violoniști, frizeri, dențiști etc. Îmi amintesc: în pauză în jurul meu se făcuse vid. Nu mă mai cunoștea nimeni. Nici colegii mei de la Universitate. Doar un singur personaj s-a apropiat de mine, m-a bătut superior și condescendent pe umăr spunându-mi limpede: «tiner, n-ai înțeles necesitatea istorică». Zisa îi aparținea celebrului Valter Roman, tatăl lui Petre Roman”.

„De ce era o necesitate istorică – se întreba mirat profesorul – izgonirea din școală a lui Blaga sau Mircea Florian, ca să dăm doar două din atâtea multe exemple?”

În pofida celor care susțin că nu se poate vorbi de o istorie a filosofiei românești, profesorul Cazan îi contrazice cu fapte și documente pe acești pseudoistorici; mărturie stau cărțile profesorului de istorie a filosofiei românești.

Încet, dar sigur, el a clădit cu pricepere și devotament o monumentală istorie a gândirii neamului românesc, pe fascicule (volum), așa cum a făcut în Franța Émile Bréhier, sau în Danemarca Harald Høffding.

Filosofia românească de astăzi îi datorează mult profesorului Gh. Al. Cazan, mult mai mult decât unora dintre aceia ale căror nume sunt azi la modă în societatea românească.

■ Adrian Michiduță

Însemnări nocturne

■ ION BOGDAN LEFTER

mărunte, personale (2)

4 martie 2008. Filmez pentru „Cartea” („Carte.ro”) în atelierul de butaforie al TVR. Emisiunea migrează de colo-colo, în căutare de spații interesante sau măcar acceptabile, nu se mai face într-o locație constantă, ca pe vremea episoadelor zilnice filmate săptămânal la Librăria Cărturești sau într-un studio anume, ca edițiile dialogate de cite o jumătate de oră din martie-decembrie 2006. Tot aici am filmat în ianuarie, pe 22, episodul aniversar despre Mircea Horia Simionescu – octogenar (a împlinit 80 de ani miercuri 23 ianuarie, iar simbătă 26 s-a difuzat „Art@.ro” cu „Carte.ro” despre el). Un lucrător mi s-a adresat atunci, folosindu-mi numele complet: „Domnul...?”. „Da, eu sînt!” M-a întrebat dacă am fost profesor la un liceu din cartierul Militari. „Nu, niciodată!” „Dar, poate...” „Nu, deloc!” „Dar sînteți dl...?” „Da, eu sînt!” Ne-am despărțit cu zîmbete amabile și cu o oarecare nedumerire.

Îl revăd acum, după o lună și ceva, pe 4 martie. E un tînăr cam de 30-35 de ani, în halat de lucru, foarte îngrijit. Aspect liniștit, de băiat la locul lui, mai degrabă tăcut. Zîmbet modest, discret. Reiau discuția, zîmbind și eu. „Toțuși”, zice el, „la un liceu din cartierul Militari...” Poate că, dacă n-am fost profesor acolo, am înlocuit un coleg... „Nu, niciodată!” Avansează altă ipoteză: am fost de multe ori în școli și licee, ca scriitor, pentru „întîlniri cu elevii”: poate am ajuns cîndva în liceul lui. „Da, da!”, zice el, pîrînd convins că asta e soluția dilemei.

Mai stăm un pic de vorbă și-mi spune că a terminat liceul în 1989. Nici nu se putea pune problema pe-atunci, în comunism, să îți locul cuiva fără aprobare oficială. Pînă în toamna lui 1990, de cînd predau la Universitate, n-am fost profesor decît în stagiul obligatoriu de trei ani de după absolvirea facultății, 1981-1984, cînd am făcut naveta în comuna Bercești, județul Giurgiu. „De-acolo! De-acolo vă știu! Sînt din Bercești!”, se însuflețește companionul meu – și năvălesc amintirile despre copiii extraordinar de drăguți pe care i-am avut atunci elevi.

Au fost trei ani grei de lungi drumuri zilnice, însă ei, copiii, compensau totul. În primul rînd – bineînțeles – cei dintr-a V-a pe care i-am preluat în primul an și i-am dus pînă într-a VII-a. O clasă adorabilă, de care m-am despăr-

țit cu inima strînsă. O să scriu cîndva despre ei, despre perioada și îngrozitoare, și minunată de atunci. Păstrez un teanc gros de foi de caiet cu lucrări ale lor, cu compunerile pe care-i puneam să le scrie pe teme neconvenționale. Și-i păstrez în memorie pe toți, bieții și sărăcuții copii din satul de lângă București, puși de părinții lor, piețari, să muncească la grădinițe de zarzavaturi, sălbătuțuși și rigizi, incapabili la început să se exprime, apoi brusc dezghețați, după ce-au înțeles că le ceream să fie ei înșiși, copilaroși, îndrăzneți, fanteziști, să nu mai fie „disciplinați”, adică uniformi, șterși, lipsiți de personalitate. M-am gîndit de multe ori la ei, la ce-o fi făcut viața din ei. Deși distanța nu e mare, nu i-am mai revăzut decît pe cîțiva, cu totul înțimplător. Odată m-a văzut Adrian – Adi cel grăsuț, cel mai silitor din clasă, el și Adriana cea blonduță și însuflețită, mereu roșie-n obraji – și-am stat un pic de vorbă. Altădată m-a abordat alt băiat – nu-i mai țin minte numele – în Piața Amzei, unde eu făceam campărituri, iar el venise cu zarzavaturii sau fructe la vînzare. Îmi amintesc și seara de-acum ani buni, mi-e imposibil să spun cîți, cînd mă-ntorceam cu metroul spre casă, destul de tîrziu, erau foarte puțini călători, priveam în jos și deodată în fața mea s-au oprit două perechi de încălțări. Am ridicat ochii și-am văzut două fete mărioare, adolescente, mute de emoție. Una dintre ele era Mariana cea mititică și cu gene neapomenite de lungi, de sub care se uita vinovată spre mine, în sus, de cite ori o certam că nu răspundea bine. Crescuse mare, ca și colega ei, pe care n-o recunoșteam. Abia au reușit să îngaime ceva pînă la stația la care a trebuit să cobor. O să scriu cîndva despre ei toți, despre pirpiriul, translușidul Nicolae Lupu, Nicu din banca-mfia, despre Fane cel blonzu-splăcit care, împreună cu părinții și cu sora lui, dormea într-un grajd și pe care l-am descoperit povestitor talentat – de-ajunsese să i se ducă vestea prin școală – despre scena cu ciocolățelele, cu Scufița Roșie, cu lupul și cu vînătorul pe care le-am împărțit copiilor într-un 1 iunie – și alte, și alte...

Pe tînărul de 30 și ceva de ani, angajat al TVR, îl cheamă Marin Crețu. Lucrează la Atelierul de pictură de acolo, din zona butaforică.

ascultați!

„Agora culturală” cu Simona Lica
În fiecare miercuri, de la ora 20.30

603 KHz
1314 KHz
102.9 Mhz
105.0 Mhz

RADIO
OLTENIA
CRAIOVA

Nicolae Marinescu: *Domnule Bărbulescu, după câte știu, ați fost delegat să realizați expoziția Muzeului Oltenia dedicată aniversării a 150 de ani de la Unirea Principatelor Române sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza.*

Țuțu Bărbulescu: E adevărat și, cumva, paradoxal. Dar Laboratorul de restaurare a avut câteva inițiative privind modul de prezentare mai atractivă a exponatelor, care au avut succes la public și de aici, se pare, am rămas soluția de urgență.

N.M.: *De ce „urgență”? Toată lumea știa că în 2009 se împlinesc 150 de ani de la Unirea Principatelor, iar în programul manifestărilor anuale evenimentul ocupa firesc un loc special! Ca să nu mai spun că Muzeul Olteniei împlineste și 100 de ani de la întemeiere. Vorbesc, evident, de centenarul Fundației Alexandru și Aristia Aman.*

Ț.B.: Într-o lume normală, da. Nu e și cazul nostru.

N.M.: *Fiindcă sunteți și profesor de istorie, considerați că 24 Ianuarie mai reprezintă o dată importantă pentru români?*

Ț.B.: Problema noastră profundă, din acest punct de vedere, este că ne-am schimbat de atâtea ori, conjunctural, „sărbătorile naționale”, încât oamenii nu mai simt cu adevărat un astfel de eveniment. Lăsând la o parte contextul imediat!..

Toate marile popoare au o sărbătoare națională legată de întemeiere sau independență, în timp ce noi ne-am schimbat la câteva decenii nu numai momentul simbolic, dar și imnul sau steagul, încât lipsa de reacție a comunității nu mai surprinde. A devenit stringent pentru noi să ne hotărâm care ne sunt valorile și, implicit, simbolurile de popor, înainte de a ne fi transformat cu totul în populație.

Însă mi se pare trist și faptul că n-am reușit niciodată să avem un mod anume de a sărbători un asemenea eveniment la nivelul celor 18 - 20 de milioane de români, câți am fost sau vom mai fi. Fiindcă să te duci ca președinte, prim-ministru sau alt lider într-o piață publică, dintr-un oraș sau altul al României, ca să joci Hora Unirii nu mi se pare că induci comunității o intensă trăire a solidarității și angajamentului pentru un ideal comun. Ca să nu mai vorbim de confiscarea politicianistă a imaginii și discursului public, în beneficiul personal, de fapt cu un eventual efect pe moment, dar dezastruos în perspectivă. Odată plecați acasă oamenii se întorc la nevoile lor, uitând efemera simpatie datorată unui discurs gol, chiar dacă a fost flatant. Când spui „Voi, foșceneni”, ați avut la 1859 un rol la fel de important ca ieșeni” sau „Voi, craiovenii, ați fost mai importanți decât bucureștenii” transmisiți mai degrabă un mesaj de concurență și dezbinare, decât unul de solidaritate și angajare. Fiindcă ar trebui să conteze, măcar într-un asemenea moment, doar întregul, nu partea.

Un mesaj solemn, care să pună în evidență valorile care ne unesc și ne dau identitate, care să proiecteze perspectiva comună și căruia să i se asociază manifestări de sărbătoare, generate de instituțiile sau comunitățile care o pot face, ar inspira mai degrabă sentimentul durabil că, dincolo

„avem toate semnele că devenim doar o populație care trăiește pe un teritoriu care se numește, încă, România”

Gânduri la o aniversare – 150 de ani de la Unirea Principatelor Române

de neîmplinirile sau necazurile personale, rămâne certitudinea că aparții la ceva mai puternic, mai înalt, care te poate ajuta să sperii și să mergi mai departe, care să-ți dea încrederea că viața, dacă nu e, poate deveni mai bună.

Poate de aceea sunt țări în care oamenii, nu mai vorbim de instituții, fără să aibă o lege, își pun drapelul acasă și la locul de muncă, ba chiar și-l înalță în propria curte.

N.M.: *Cred că America ne-a dat iarăși o lecție despre ce înseamnă o mare națiune. Prezența tuturor președinților în viața la ceremonia de investitură a noului Președinte, indiferent de partide și confruntările politice, a fost un simbol al solidarității elitei naționale într-un moment de criză acută, necesar pentru a transmite încredere americanilor. Discursul prezidențial în esență a transmis un mesaj simplu și clar: noi, albi, negri și de ce culori vom mai fi, instruiți sau mai puțin instruiți, mai bogați sau mai săraci, cu toți înaintașii noștri, mai vechi și mai noi, am clădit America, țară a libertății, a legii și demnității fiecărui cetățean. Acum Țara noastră și valorile ei, valorile noastre, sunt în pericol. Împreună vom lucra de mâine să fim iarăși cine am fost. Și două milioane de americani au venit din proprie voință, pe cheltuiala lor, să participe la ceva important, la un moment hotărâtor de istorie națională. Biblia lui Abraham Lincoln și steagul american au fost simbolul asumării unei istorii și al solidarității în numele Americii, a valorilor cu care țara se identifică.*

Se pare că noi nu putem să ne desprindem de pâra la Înalta Poartă, ca să gustăm o clipă de putere chiar cu prețul vieții fraților sau părinților noștri.

Ț.B.: De asta și spuneam că, până la urmă, sărbătorea era foarte importantă. Era un prilej de a spune românilor tot mai dezorientați, a căror miză existențială a devenit pentru cei mai mulți ziua de mâine, că România este o mare construcție, făcută de multe generații cu jertfe, dar și cu voință, cu tenacitate și inteligență, în conjuncturi uneori favorabile și de multe ori ostile, cu prieteni dar și cu neprieteni de afară, cu români care au văzut diferit binele țării sau care l-au ignorat și că toate aceste ne îndreptătesc să sperăm și să lucrăm pentru ca noi și copiii noștri să avem o țară, o limbă, o cultură, până la urmă dreptul al demnității și la respect.

Mi se pare uimitor să văd oameni, mai în vârstă dar mai ales tineri, cărora 1 Decembrie sau 24 Ianuarie nu le spun nimic, fiindcă bune, rele sunt date ale istoriei noastre și deci ale ființei noastre. Mai rău, văd oameni cu rol public liniștinându-ne că e normal... că și în alte părți... că se poate trăi și fără...
N.M.: *Puțem trăi fără să știm cine ne sunt părinții, când ne-am născut și cum ne cheamă. Dar „cine” trăim de fapt? Și „ce” trăim?*

Ț.B.: Exact! Sigur că putem spune: ce am eu cu 1859, că eu m-am născut în 1979 și trăiesc în România asta, cu spitale unde mori degeaba, cu justiție care eliberează criminalii și arestează bătrânii care nu au pâine, n-am bani de întreținere și nici nu pot să duc copilul la grădiniță și așa mai

departe. Dar încotro se îndreaptă acești oameni?

Suneți de americani. Ei vor ieși din criză, poate chiar mai puternic. Pentru că au valori cu care se identifică și lideri care știu că trăiesc prin poporul lor, nu care se cred deasupra și îl disprețuiesc. Ei au captat atenția la instalarea Președintelui lor a sute de milioane de oameni din întreaga lume, noi la 24 Ianuarie nici măcar atâtor români câți s-au uitat la Obama. Cred că asta spune mult!

Conducător sau simplu cetățean, când e vorba de conștiință națională, n-ai ce să-i ceri dacă nu este educat să știe și să respecte valorile care dau identitate popoului și ființei sale. Mi-e teamă că avem toate semnele că devenim doar o populație care trăiește pe un teritoriu care se numește, încă, România.

Am „sărbătorit”, cât de festiv s-a putut, 24 Ianuarie, joi, pe 22 ianuarie, să nu ne tulburăm sâmbăta

N.M.: *Și expoziția de la Muzeul Olteniei?*

Ț.B.: Mai întâi trebuie spus că Muzeul de Istorie Națională a României, din București, a planificat de mult o mare expoziție dedicată acestei aniversări a zilei de 24 Ianuarie și a solicitat lucrări importante tuturor muzeelor din țară. Evident, și nouă. M-am bucurat că au solicitat piese și nu documente, pentru că este deja multă vreme de când pledez pentru expoziții care să nu se bazeze pe texte, ci pe obiecte semnifica-

tive, care să se adreseze direct publicului divers. Faptul pe de o parte ne-a onorat, pe de altă parte a făcut ca materialul rămas la dispoziție să fie mai puțin bogat și semnificativ. Eu aș fi expus lucrările noastre la Craiova, pentru că 24 Ianuarie nu e fost numai la București și aș fi vrut să arăt românii solidaritatea Craiovei cu țara, iar craiovenilor că aparțin acestui mare întreg care este România. Am conceput această expoziție astfel încât să evidențiez că 24 Ianuarie este, cum spunem, rezultatul unui proces de limpezire a unei conștiințe naționale, care a și continuat și care este în mișcare. Am folosit piesele pe care domnul Toma Rădulescu, șeful secției de Istorie-Arheologie, le-a pus la dispoziție ca fiind cele mai reprezentative, toate legate strict de contribuția Craiovei la acest moment important al istoriei naționale.

Dar, cum avem multă grijă de odihna personală, noi, români, am „sărbătorit”, cât de festiv s-a putut, 24 Ianuarie, joi, pe 22, sau vineri, 23 ianuarie, să nu ne tulburăm sâmbăta. Nu e nicio problemă, dacă toată lumea zice că e bine!..

N.M.: *Ba este! Academicianul Dinu C. Giurescu se întreba cu durere, nu cu prea mult timp în urmă, în Sala Mare a Primăriei din Craiova, câți români ar fi astăzi voluntari dacă ar trebui să apere vreo bucată din trupul României. Și răspunsul era pesimist. Poate nu e întâmplător că ni se induce să credem că românii n-au luptat vreodată cu cineva, că ei au lut mereu bătăie și alții le-au făcut cărțile istoriei, ca și în decembrie 1989, când n-au făcut nicio revoluție, fiind doar o turmă de naivi mișcați ca figuranți de regișori iscusii și oculte și că, deși continuă să existe aici de atâtea timp, nu e cine știe ce de capul lor.*

Ț.B.: Și suntem pașnici și primitori, și cine vine ăla! Tocmai asta putea să arate aniversarea aceasta. Că deși am avut și conservatori, și individualiști și profitori, și prieteni și dușmani în afara, nația asta a noastră a reușit să răzbească printr-o elită și un popor cu conștiință națională, pentru a face ce era mai bine pentru români. Dacă vom lăsa ca românii să creadă că valorile care formează identitatea lor națională nu țin de foame, că n-au legătură cu viața lor de fiecare zi, s-ar putea să constate că lipsa acestora îi va face să le fie foame.

N.M.: *O curiozitate! Ce oficialități au onorat deschiderea expoziției?*

Ț.B.: Ca de fiecare dată, doamna Daniela Târniță, președinta comisiei pentru cultură a Consiliului Județean Dolj, apoi domnul Dan Lupescu, directorul Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Dolj, domnul Ion Zărzăre, directorul Arhivelor Statului, filiala Dolj.

N.M.: *Președintele Consiliului Județean, parlamentari?*

Ț.B.: Nu.
N.M.: *Subprefect, vicepreședinții Consiliului Județean? Sunt oameni politici, măcar îi vedea lumea! Poate îi delegau șefii lor!*

Ț.B.: Nu știu.
N.M.: *Dacă pe 1 Decembrie au fost alegeri, pe 22 Decembrie s-a investit Guvernul, pe 24 Ianuarie s-o fi împărțit ceva!..*

Acum șaizeci de ani, urmând exemplul sovietic (cum altfel?!), în România apăreau teatre de păpuși în toate orașele importante ale țării, cu misiunea de a contribui la procesul de educație culturală a copiilor. La București exista deja Teatrul „Tândărică”. Astfel, craiovenii aplaudă pe data de 1 iunie 1949 în sala „Lumina” primul spectacol „autohton” de păpuși – „Iliută și coșarul”, pregătit încă din 1948 de un nucleu de păpușari amatori, format din cadre didactice. În toamna anului 1949, autoritățile locale craiovene transferă evidențele și inventarul instituției de la Inspectoratul Școlar la Teatrul Național, urmând ca din 1955 să devină instituție autonomă. Pentru cele șaizeci de stagii neîntrerupte, pentru drumul glorios și greu pe care l-a parcurs prin lume, făcând istorie culturală Craiovei, această rubrică este dedicată Teatrului de Păpuși, actualmente Teatrul „Colibri”.

Așadar te invit, dragă spectatorule, să iei loc pe *Divanul cu păpuși*, alături de invitații noștri – păpușarii, „responsabili” cu poveștile copilăriei, cei ce ne bucură și acum, redescoperindu-i în plină maturitate, ducându-ne copiii și nepoții la teatru. Primul oaspete, Rodica Prisăcaru, este întruparea păpușarilor iremediabil.

Sunt îndrăgostită de meseria mea, una dintre cele mai speciale și mai frumoase!

Adriana Teodorescu: Festivalul „Bucurii pentru copii...” al Teatrului „Tândărică” din decembrie 2008 te-a „bucurat” cu un premiu pentru „prospețimea și complexitatea interpretării rolului Pinocchio”. Al cătelea premiu este pentru tine?

Rodica Prisăcaru: Primul. AT: În peste treizeci de ani de carieră??

RP: Treizeci și trei. Am primit peste douăzeci de premii cu trupele de amatori pentru regie sau pentru spectacol. De fapt, ca profesionist am mai primit un premiu acum mulți ani, la Gala recitalurilor păpușărești de la Botoșani, dar împreună cu Mugur (actorul, colegul și soțul Mugur Prisăcaru, n.n.), unde fusesem cu „După melci”... Dar acest lucru mi-a atras neplăceri din partea multora.

AT: Acest premiu numai pentru tine vine târziu, vine la timp?

RP: Sincer? Nu are importanță. Nu mă interesează și nu cred în premii. Deci... E multă ipocrie în unele dintre ele. Bucuria jocului e mai puternică decât premiile. Eu sunt într-o lume a poveștilor. Nu vreau să devin însă melancolică.

AT: Cum ai ajuns în teatru?

RP: Făceam cursuri de teatru la Școala Populară de Artă prin anii '70 și a venit Ivona Rudeanu (fostă actriță la Teatrul de Păpuși din Craiova, n.n.) să-și facă o echipă de amatori pentru Teatrul de Păpuși... Până în '75 am fost o amatoare înfocată, apoi am devenit profesionistă. Și sunt îndrăgostită de meseria mea, pe care o consider una dintre cele mai speciale și mai frumoase! Pentru că lucrează cu copiii. Este

divanul cu păpuși

în jurul meu foarte multă candoare, curățenie... E, așa... știi, ca un izvor din care te adapi cu sete.

...O fetiță mi-a zis dezamăgită: „da' ce, e o păpușă?” „Dar tu ce credeați?” „Că e om...” E unul dintre cele mai frumoase complimente...

AT: Cum ți s-a lipit mâna de păpușă?

RP: La început eram mai mult în fața paravanului, nu în spate, mânuind. Dar la o recitare, Gigi Nicolau (extraordinară actriță de la Constanța, care mi-a devenit cea mai bună prietenă, n.n.) mi-a pus o păpușă în mână. Eu habar n-aveam, m-am speriat și am început să plâng. Atunci ea mi-a spus că, pentru a mînuși o păpușă, trebuie să știi ce vrei să-ți spună ea. Am făcut un exercițiu de gimnastică cu păpușa și, când am reușit, am început să plâng de emoție și bucurie.

AT: Și de-atunci te tot ții de păpuși!

RP: Aceleași emoții le-am trăit când am descoperit păpușa din spectacolul lui Valentin Dobrescu, „Fantezii pentru copii”. Era un alt mod de a se mînuși și am fost tare mândră de mine când am „simțit-o”.

AT: Mi-ai plăcut enorm și în „Mica Vrăjitoare”, pusă în scenă de Liviu Steciuc (regizor, directorul Teatrului „Arlechino” din Brașov, n.n.). Tu ai personaje-păpuși preferate, mânuite de tine?

RP: Da. Mi-a plăcut mult Gretel din „Hansel și Gretel”. Ca mînuire, să ne-nțelegem. O fetiță mi-a zis dezamăgită, după terminarea spectacolului și după ce-l pupase pe Dan (actorul Dan Bordeianu, n.n.), „da' ce, e o păpușă?” „Dar tu ce credeați?” „Că e om...” E unul dintre cele mai frumoase complimente...

AT: ...pe care și-l dorește orice păpușar.

RP:...dar să știi, că meseria asta nu se face singur, se face în echipă, unde fiecare are importanța lui.

AT: Profesional, cine te-a marcat?

RP: Anda Călugăreanu. Am văzut la „Tândărică” niște spectacole cu ea și m-a fascinat. Avea o carismă extraordinară. Și m-a mai marcat Alexandrina Halic prin candoare și naturalețe.

AT: Mugur Prisăcaru este un actor de excepție. Cât de important e ca partener de scenă pentru tine?

RP: Foarte important! Atât de important, încât, dacă n-ar fi fost așa, nu cred că aș fi rămas îndrăgostită de el.

AT: Sunteți o familie în familia teatrului nostru.

RP: Niciodată nu m-am simțit în teatru ca într-o familie. Nici când nu eram căsătorită cu Mugur. Cel mai potrivit cuvânt pentru definiția relației cu ceilalți este colegialitate.

AT: Tu și Mugur de ce ați rămas aici? De ce n-ați plecat?

RP: Am vrut să plecăm. Și nu o dată. N-au fost oportunități. Mugur a fost dorit de Margareta Niculescu (director al Teatrului „Tândărică” până prin anii '80, actualmente Președintele de onoare al UNIMA, n.n.), apoi am fost dorită amândoi de Cristian Pepino la „Tândărică”. Dar...

...de câte ori am căderi, citesc povești...

AT: Cum reușești să-ți păstrezi tonusul? E un secret?

RP: Da, am un secret. Dar acum, dacă ți-l spun, nu mai e secret. Neîmplinirile sunt inerente oricui. De câte ori am căderi, citesc povești. Fac o „cură” de șapte-zece zile și apoi altfel privesc în jurul meu.

AT: Rodica, cum e acum teatrul de păpuși?

RP: Cred că ar trebui să facem mai mult pentru meseria noastră... E un ușor declin. Se caută alte forme...

AT: Paradoxal! După '90 s-a înființat învățământ superior pentru păpușari.

RP: Tocmai. Dar există mulți absolvenți ai secțiilor de păpuși ca nu-și mai doresc să facă această meserie, mergând în teatrele „mari”. Dar acolo unde ajung, își construiesc personajele cu ajutorul elementelor de animație învățate în școală.

AT: Dar de ce crezi tu că fug de teatrele de păpuși?

RP: Poate sunt mai bine plătiți, poate au altă poziție în societate. Noi, păpușarii, suntem priviți cu ironie. De exemplu și acum, când vizitez anumiți prieteni, sunt întâmpinată cu „a venit și păpușă”! Înțelegi? Și mai e ceva: teatrul de păpuși, din păcate, nu se mai face cu profesionalism. Și atunci... Să știi că în perioada când era director Horia Davidescu și lucram cu mari actori ai Teatrului Național (care își „împrumutau” vocile păpușilor din spectacolele Teatrului de Păpuși, n.n.), eram priviți cu mare respect.

AT: Și acum?

RP: Dacă-mi fac meseria, nu simt superioritatea lor...

...cu păpușa merg umăr la umăr, păpușa e o prelungire a mea în toate...

AT: De câtva timp s-a cam pus păpușa-n cui. Ce ar trebui să facem?

RP: Să facem cursuri de mînuire. Simt nevoia. Veneau oameni care ne împărțeau nu numai tehnica lor, ci și pasiunea, determinarea lor. Era molipsitor și tonic. Dar îi înțeleg și pe cei pe care nu-i interesează asta... Mi-aș fi dorit să facem schimburi de experiență, să mergem, câte unul, în alte trupe, să vedem cum se lucrează acolo. E foarte important.

Sunt trupe foarte motivate, cu actori implicați, te uita la ei – niște oameni bătrâni cu suflet de copii – colosal exemplu! Ei cred foarte mult în ceea ce fac. E fascinant cum lucrează. Nu știu dacă mi-ar fi plăcut naivitatea lor, dar sunt admirabili! Simți cum miroasă candoare!

AT: Există o dilemă (din care cred că se poate ieși): progres cu abandonarea treptată a păpușilor sau progres cu valorificarea tradiției în păpușărie?

RP: Știi ceva? Publicul e fascinat și de păpușă, și de mască, și de om. În schimb, eu aș face numai păpuși. Dar asta nu tine numai de mine. Sunt oameni în teatru care nu doresc numai asta... Există câțiva actori la noi care ar face asta cu plăcere. Dar nu este suficient. O ierarhie valorică adevărată nu există, cel puțin la noi. Și obosești cerând. Mie resemnarea mi-duce liniște. Altfel ar fi o luptă fără câștigători.

AT: Ai adunat frustrări profesionale?

RP: Nu. Fiecare rol îl primesc cu drag și încerc să-l fac ca pe-o bijuterie. Iese sau nu iese, depinde și de spectator.

AT: Ai regretat vreodată că ai făcut păpușărie?

RP: Niciodată! Lucrez și acum cu copii din grădinițe, cu elevi de gimnaziu. Fac ateliere de creație pe ideea de teatru, nu lecții propriu-zise.

AT: De ce ești așa discretă?

RP: Din timiditate. Dar cu păpușa nu sunt așa. Cu păpușa merg umăr la umăr. Nu m-a pus niciodată în dificultate.

AT: Știi ce spunea Obrazțov (renumit păpușar rus, n.n.)? Că păpușa își începe creația de acolo de unde încetează posibilitățile actorului. Ce este păpușa pentru tine?

RP: Păpușa e o prelungire a mea în toate...

AT: Îți mulțumesc pentru asta. Și pentru tot.

RP: Să nu închei până nu mă lași să chem copiii la teatru, la orice teatru! E felul meu de a spune „La mulți ani!”

Atelier de creație

Artistul plastic Cristina OPREA propune copiilor, tinerilor și adulților să descopere, în cursurile pe care le susține, tehnicile picturii și graficii. Noțiuni de istoria artei completează cunoștințele dobândite.

Pentru detalii: 0770.559557

■ MIHAELA VELEA

hand made – Mihai Țopescu

Decembrie ne-a adus și anul acesta excitantul aer de sărbătoare împodobit pompos cu o atitudine din ce în ce mai accentuată: *shopping-mania*. Frenesia cumpărăturilor, inflația de super oferte, „care îți taie răsufarea”, cozile de la supermarket-uri par să ne alinieze la un standard de viață occidental (sau doar accidental). Comentariile știrștilor vin de-a dreptul descumpănitoare: „românilor nu le pasă de criză...”, punctate cu opinii zeflemitoare ale cetățenilor pentru care cuvântul „criză” este o bagatelă, urmate la scurt timp de altele: „viața românilor este puternic afectată de criză...”.

Dacă la sfârșitul anului trecut la Galeria *Arta* din Craiova s-a organizat un *Târg de artă* – expoziție colectivă a artiștilor ce fac

parte din această Filială –, anul acesta pe simezele aceleiași galerii au fost prezenți doi artiști: George Vlăescu și Mihai Țopescu. George Vlăescu este un nume binecunoscut tuturor celor ce urmăresc peisajul plastic craiovean. În aceste condiții, eu am ales să vă vorbesc despre Mihai Țopescu, artist de o reală anvergură și a cărui prezență nu este atât de familiară publicului de la noi.

Despre Mihai Țopescu mulți dintre noi știu că este unul dintre cei mai cunoscuți sticlari din România. CV-ul său ne prezintă un lung șir de expoziții în țară și în străinătate. A absolvit în 1981 Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj – secția „Sticlă”, având de asemenea o specializare la Academia de Sticlă Baden-Austria. Locuiește și lucrează la Târgu-Jiu unde, din anii '90, are propriul Studio de sticlărie artistică: TOPI NEW GLASS DESIGN.

Cu siguranță mulți dintre vizitatorii Muzeului de Artă din Craiova

au empatizat și au încă vie în minte expoziția GLASS (2006), o abordare cu adevărat nouă pentru spațiul plastic de aici. Țopescu a avut atunci inițiativa prezentării unei „povești” a sticlei ce reamora drumul transfigurării acesteia de la groapa de gunoi a orașului până la produsul artistic, într-o suită de imagini video deosebit de percutante puse în dialog direct cu creația sa artistică.

Lucrările lui Mihai Țopescu se găsesc în colecții importante: Muzeul Sticlei Praga, Muzeul Banity, Cottbus (Germania), Muzeul Sticlei și Ceramicii București, Muzeul de Artă Târgu-Jiu, Novy Bor, Yablonec (Cehia), Ebeltoft (Danemarca), Philadelphia (SUA), Vilnius (Lituania) și enumerarea poate continua. Este un parcurs nu doar al succesului, ci al muncii susținute, al punerii în relație și competiție cu arta produsă în zone culturale cât mai diverse. Mihai Țopescu este unul dintre acei artiști care face tot ceea ce este posibil pentru a fi vizibil, iar pentru aceasta investește susținut idei, talent și, lucru deloc de neglijat, o manualitate deosebit de importantă în meseria sa. Cu o energie debordantă Mihai Țopescu participă la *Târgul de sticlă* de la Düsseldorf din toamna anului trecut, urmând ca la scurt timp după aceasta să fie prezent la Craiova.

O expoziție de artă decorativă marca Țopescu este un eveniment pentru Craiova; lucrările sale pot fi admirate în galerii de artă din lumea întreagă; a fost o deosebită ocazie pentru iubitorii de artă de aici care au putut vedea cea mai recentă colecție a artistului. Sticla lucrată manual este

un meșteșug foarte apreciat, care nu și-a pierdut niciodată prestigiul. Fiecare piesă semnată Țopescu trece prin mâna artistului într-un procedeu deosebit de migălos și de complex. În aceste vremuri ultratehnologizate Mihai Țopescu nu face „producție”, ci preferă subtilitatea seriilor mici. Este greu, este costisitor, dar este nerepetitiv și fascinant, reușind să creeze obiecte cu finalitate concretă care își depășesc pe deplin condiția de „cenușăreasă”.

Pe 24 decembrie la Galeria *Arta*, în mod evident, nu era coadă ca la Real. Către artă vin aceia care evită monotonia, stereotipul și simt nevoia să vadă ceva cu adevărat special. În ritmul din ce în ce mai alert al lumii în care trăim,

viața noastră se schimbă cu o viteză uimitoare chiar pentru noi înșine. Tehnologia accelerează, se impune și se depășește grăbit în propriul ritm. Un obiect artistic bine ales nu va fi niciodată demodat, ci va face mereu diferența între o „haină” de duzină și una *haute-couture*.

În aceeași zi, doi părinți, de condiție evident modestă, au vrut să cumpere copilului, cadou de Crăciun, un șevalet. I-am urmărit așteptând, din ce în ce mai impaciente, mai mult de jumătate de oră cu speranța că poate... „o să deschidă”. Nu știu dacă „s-a deschis” până la urmă sau dacă nu cumva, de voie, de nevoie, s-au lăsat și ei ispițiți de un alt cadou din galeria superoferelor: poate un telefon mobil de ultimă generație...

Lucian Irimescu - Dance 2

Lucian Irimescu la „Galeriile” Mozaicul

Luni, 26 ianuarie 2009, mozaicarii au pus în aplicare o altă idee. În noua redacție, mai mare și mai frumoasă (cum altfel?), într-un elan sintetic, am propus artiștilor plastici să-și expună lucrările. Primul care a „rupt sigiliul” pereților redacției a fost Lucian Irimescu. Până la finalul vernisajului, toate lucrările sale au fost vândute. Poate, așa cum spunea Mihaela

Velea în speech-ul inaugural, *formula neconvențională convine mai mult*, poate, până la urmă, arta apare și supraviețuiește exact acolo unde trebuie, adică printre noi. Dan Cherciu, om de afaceri, consilier, a anunțat și el o „propunere” asemănătoare, susținut fiind de lucrările lui Gabriel Giodea. Așadar, dispuneți de spațiul nostru! Dar puteți să și propuneți spații!

TVS

Cartea săptămânii cu Xenia Karo-Negrea

sâmbăta (21.30) și duminica (13.30 și 18.00)

Spiritul muzicii cu Iulia Negrea

sâmbăta (22.00) și duminica (14.00 și 18.30)

Tradiționalul concert al începutului de an, ca de obicei, a atras și în acest an, la Filarmonica „Oltenia”, un public deosebit de numeros și – ceea ce este încă mai bine – un public foarte atent, pătruns de frumusețea intrinsecă a muzicii vieneze, aparținând familiei Strauss, urmărind cu plăcere desfășurarea celor 17 piese incluse în programul serii, într-o interpretare fără cusur a orchestrei, aflată sub conducerea dirijorului austriac Adolf Vasicek. Invitat pentru prima dată la pupitrul ansamblului simfonic craiovean, șeful de orchestră-oaspete a dovedit că știe să interpreteze o asemenea muzică, că o trăiește și o redă cu dezinvolтура unui adevărat maestru. Publicul a ascultat valsuri, polci, marșuri, uverturi de operetă și alte lucrări semnate de autori mai puțin cunoscuți la noi, înmănușate într-un electrizant discurs sonor. Am remarcat câteva intervenții solistice din rândul artiștilor instrumentiști ai orchestrei: Liviu Fărcaș (oboii), Liviu Chișâr (clarinet), Rozalia Pataki (harpă), Aurel Piculeață (vioară), Paul Stoensescu (violoncel), Bogdan Pop (percuție).

Un alt concert tradițional al Filarmonicii este cel dedicat aniversării lui Mihai Eminescu. Sub bagheta dirijorului Eugen-Petre Sandu, corala academică ne-a oferit piese muzicale inspirate din opera poetului: „Sara pe deal” de V. Popovici, „Revedere” de D. G. Kiriac, „Serenada” de T. Flondor (soliști Nelu Iorga, Mircea Tudora), „Și dacă...” de V. Spătărelu, „Floare albastră” de V. Spătărelu (soliști Olga Șain, Florin Neagoie), „Când amintirile” de I. Alexandrescu, „Ce te legeni, codrule” (solistă Mirela Duță), „De ce nu-mi vii?” de Gh. Dima, „Lacul” de Gh. Bazavan, „Și dacă...” de F. Donceanu, „După ce atâta vreme” de V. Timiș, „Adio” de V. Timiș, „La mijloc de codru des” de P. Constantinescu. Actorul

agendă muzicală craioveană

Angel Rababoc a „pigmentat” de o manieră profesionistă această minunată seară muzicală, oferindu-ne o demonstrație de autentic recitator, cu o dicție impecabilă și cu prezență de spirit în derularea convingătoare a concertului.

Am avut ocazia să urmărim „la lucru” corala academică a Filarmonicii „Oltenia” într-un alt concert ce a avut loc în cursul lunii ianuarie 2009. De această dată, ansamblul craiovean a fost condus de dirijorul american Alan Bennett, care s-a dovedit a fi un muzician de clasă prin modul de a concepe programul concertului, pe de o parte, și prin ținuta realizării artistice, pe de altă parte. Programul dens și deosebit de interesant a cuprins lucrări de Th. Tallis, W. Byrd, J. S. Bach, M. Duruflé, J. Brahms, precum și imnuri religioase tradiționale din America. Alan Bennett, profesor

de canto și studii muzicale al Universității din Bloomington (Indiana), desăfoară o intensă activitate ca dirijor de cor și cântăreț (tenor) în S.U.A., Europa și Asia. Cu o carte de vizită impresionantă, tânărul muzician a realizat o veritabilă performanță la pupitrul coralei craioveane, izbutind într-un timp relativ scurt (de 12 zile) să pregătească un program extrem de pretențios ca stil și diversitate interpretativă. Se poate spune că am asistat la un concert bine pus la punct, la un succes real al coralei.

Un concert de mare atractivitate al orchestrei simfonice craioveane a fost cel dirijat de maestrul moldav Leonard Dumitriu, având în program uverturi și arii din opere de Suppé, Massenet, Rossini, Meyerbeer, Delibes și Donizetti; solistă – Lăcrămioara Roată de la Opera din Iași, care și-a evidențiat calitățile excepționale de frazare impecabilă, specificice unei soprane de coloratură, alternând arpegii și salturi, de multe ori mai mari decât o octavă. La rândul său, Leonard Dumitriu a fost la înălțimea așteptărilor. A izbutit să construiască spații sonore de o specificitate uimitoare, „provocând” ansamblul craiovean la autodepășire, fapt ce a contribuit la succesul unei serii muzicale îndelung aplaudate de numerosul public meloman prezent în sala Filarmonicii.

La Teatrul Liric „Elena Teodorini”, anul 2009 a debutat sub semnul muzicii lui Johann Strauss-fiul, cu opereta „Voievodul țiganilor”, spectacol în care au debutat doi soliști importanți ai instituției: tenorul Marian Someșan, în rolul lui Barinkay, și soprana Georgeta Grigore, în Saffi, ambii interpreți reușind să se situeze la nivelul așteptărilor din punctul de vedere al mișcării

în scenă (în acut, glasurile lor necesită o mai bună „așezare” în ceea ce privește rotunjimea și egalitatea sunetului). Conducerea muzicală i-a revenit dirijorului Florian-George Zamfir. În săptămâna imediat următoare, am asistat la o veritabilă gală de operă, în „distribuție” figurând sopranele Georgeta Grigore, Anca Pârlog și Doina Sârșan, mezzosopranele Daniela Iliuță și Mihaela Popa, tenorii Bogdan Oлару, Marian Someșan, Ion Sandu Filip, baritonul Sandor Balla și actorul-cântăreț Teodor Ispas. La pupitrul dirijoral, Marius Hristescu. Am rămas plăcut impresionat de prestația tuturor interpretelor, inclusiv a ansamblului de balet (soliști Floriana Ion, Eva Ștefănescu, Lelia Vais, Emilian Belcim); o subliniere în plus pentru Daniela Iliuță, Sandor Balla, Marian Someșan.

Un spectacol cu trei invitați – dirijorea Gianna Fratta (Italia), soprana Laura Niculescu (Italia) și tenorul Gabriel Năstase (București) – a fost prezentat publicului craiovean în ultima săptămână a lunii ianuarie de către Liricul din Bănie, cu opera într-un act „Cavalleria rusticana”, purtând semnătura lui Pietro Mascagni. Soprana Laura Niculescu a parcurs, cu o inteligență proprie talentului ei dramatic, dificilul rol al Santuzzei. Dirijorea Gianna Fratta a stăpânit cu autoritate dificilul aparat vocal și instrumental, iar corul teatralului a avut o contribuție pozitivă la succesul spectacolului. Aport meritoriu l-au avut tenorul Gabriel Năstase (Turiddu), mezzosoprana Mihaela Popa (Lola) și Daniela Iliuță, alto (Lucia). Am înregistrat și un debut craiovean: baritonul Ioan Cherata (în rolul lui Alfio), care, la rândul-i, a subliniat trăsăturile adânc umane ale personajului.

■ **Gheorghe Fabian**

● comparativul de superioritate ● comparativul de superioritate ●

CE ÎNSEAMNĂ EUROPENITATEA ROMANULUI ROMÂNESC? „Am preferat să dau un răspuns aparent simplu: romanele românești «europene» sunt cele mai bune romane, considerate ca atare de critică și de public. Am transformat astfel o problemă de compatibilitate tematică și de difuzare (ce ar merge? ce s-ar potrivi?) într-o problemă axiologică. Cele mai bune romane românești sunt (ar trebui să fie), în același timp, și romane europene. Mai pe scurt: europenitate = valoare”. ION SIMUȚ, *Europenitatea romanului românesc contemporan*, Ed. Universității din Oradea, 2008.

CUI OARE? „În ce sens și cui/îmi vine să spun da? / Tutorul și nimănu. // Permanenta mea mirare / îmi vine atât de bine pe chip / că mă întreb / cui oare seamăn?”. NICOLETA COJOCARU, *Îți scriu poeme iar tu nu bănuiești*, Ed. Ramuri, Craiova, 2008.

LEAGĂNUL DE COPII „Abia după ce m-au înregimentat în Leagănul de copii, după ce am primit cazarmamentul, un pat și o saltea împuțită, pe care închisese definitiv ochii un confrate – încă mai

miroasă a el – după ce mi s-a pus un număr la mână și mi s-a spus: asta e locul tău și să nu zici păs, fi-ți-ar mă-ta a dracu, că dracu te ia! – am tras cu urechea în jur și am mai comentat și eu”. NICOLAE BALAȘA, *Mătâniile Alexandrei*, NewEst, Tg. Jiu, 2008.

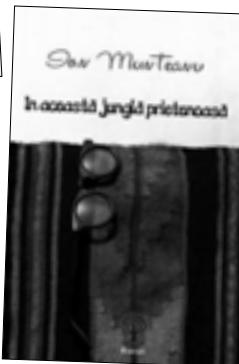

RITUAL „Seară de seară / Înmugurim amândoi poeme / Cuvintele fredonează în palmă / Așteptând lumina / Care să le grave-

ze”. BEATRICE SILVIA SORESCU, *Vârtej șoptitor timpului*, NewEst, Tg. Jiu, 2008.

JOACA DE-A SENAȘTE POEMUL „acum, / precum aștepta socrate în mijlocul demonstrației / venirea pe lume a adevărului / privesc cu uimire / cum se naște poemul / (de unde împăcării dovedă aceasta / aceasta și-aceasta întâmplări nepetrecute / amare și jucăuse frunze de salcie?)”. ION MUNTEANU, *În această junglă prietenoasă*, Ed. Ramuri, Craiova, 2008.

TRECUTUL RECENTAL LITERATURII „Astăzi se vorbește mai frecvent de realizări de excepție, de omul zilei, de vipuri și vedete decât de capodopere și de genii. Timpul trece mult mai accelerat, alte vedete vin la rând, pe câtă vreme capodoperele și geniile aveau nevoie de durată și de anvergură, chiar de universalitate”. IOAN LASCU, *Actualitatea capodoperei*, Ed. Universitaria, Craiova, 2008.

18

■ MAURO CORONA

fantasmele de piatră

Totul a început în noaptea aceea. Pentru noi, data care a schimbat viața este cea de 9 octombrie 1963. Și va fi așa pentru todeauna. Așa cum, pentru a situa un eveniment într-un timp determinat, se spune înainte de război, după război, înainte de cutremur, după cutremur, noi spunem înainte de Vajont și după Vajont. Data aceea reprezintă granița, fractura, schimbarea care a despărțit două lumi, două moduri complet diferite de a trăi. Arhaică, activă, marcată de ritmuri naturale, prima; confuză, haotică, pierdută, a doua. Erto e acum doar un sat abandonat, tăcut și trist, în care zilele nu lasă urme. Așezat într-o vale închisă, înconjurată de păduri inaccesibile, traversate, în fundul văii, de cursul Vajontului, așteaptă lovitură de grație. Ros de vânt, ruinat de intemperii, despuiat de prădători precum un cerb de dinții vulpilor, satul se întinde răvășit, fără suflare. Casele înalte și străme, coaste ale unui dirozaur antic, înălțate de var, privesc spre cer. Biserica milenară e despuiată, casa parohială goală, în paragină, fără geamuri, ochii ciuguliți de corbi. Mergând prin sat, ai impresia că viața nu se va mai întoarce pe acele străzi. A fugit pentru todeauna, departe, în America, pentru a nu vedea, a nu-și aminti. Casele, grajdurile, fânăriile, grădinile de zarzavat: e ca și cum totul și-a pierdut căldura, a înghețat, indiferent, mut, fără poftă de răs, nici de plâns.

Dincolo de ruinele care arată fața schimonosită a cheii de boltă, spre apus, o bucată de pământ necultivat, mare cât o cameră, își are istoria sa tragică. Este singura bucată de pământ necultivată vreodată din 1601 până în zilele noastre. Se cheamă „1 s-ciamp de le strie”, câmpul vrăjitoarelor.

În toamna anului 1601, pe 16 noiembrie, pe acel teren pe care se coboară corbii să ciugulească, a fost strânsă o mare cantitate de crengi uscate. Crengi de zadă, pentru că ard mai bine, ard repede și dau o căldură care topește fonta. De multă vreme, oamenii din sat priveau cu suspiciune trei femei de circa cincizeci de ani care, chiar dacă nu erau rude, locuiau împreună. Credeau că erau vrăjitoare. Ca să spun adevărul, locuitorii sesizaseră unele semne. Aceste femei umblau noaptea, dar nimeni nu știa unde mergeau. Ziua lucrau pământul și țineau un țap și vreo treizeci de capre. Cu acelea vorbeau precum cu creștinii și caprele le ascultau. Părea că înțelegeau, dar lucrul cel mai ciudat era că refuzau sarea. Nu era chip să le faci să lingă un gram de sare. E posibil, se întreba oamenii, ca aceste animale să nu lingă sarea, când, prin firea lucrurilor, ar mânca sare până să crape? De la acea ciudățenie au apărut suspiciunile. Femeile sosiseră în sat în urmă cu doi ani, împreună cu caprele lor. Au spus că veneau din Venetia. Un bătrân a zis că la Venetia nu erau pășuni și, prin urmare, nici capre. Oricum, au fost primite cu inima deschisă. Au primit o casă izolată cu acoperișul de paie și un pic de pământ.

Pe atunci, tot satul era acoperit cu paie. Într-o noapte din noiembrie 1602 a izbucnit un incendiu care l-a transformat în cenușă de la prima până la ultima casă, ucigând doisprezece oameni. În timpul incendiului, care a luminat

noaptea până la Cimolais, locuitorii și-au amintit că, în urmă cu un an, au auzit la cele trei femei cuvinte ciudate. S-au privit în față, fără să deschidă gura. Și-au amintit că, abia sosite, vorbeau între ele într-o limbă de neînțeles și că, doar după doi ani, reușiseră să învețe vechiul dialect ertan, atât de diferit de cel de azi.

Suspiciunile au crescut când oamenii au descoperit că, de patru ori pe an, în apropiere de faza de lună plină, în toiu nopții, lângă un foc, pe colina cu salcâmi, ciudatele prietene înjunghiau o capră. «Să facă ce vor», au zis atunci țărani, «noi nu ne băgăm». Dar, în săptămâna caprei, Puțin Corona del Gobio, un omuleț mic și curios, le-a urmărit. S-a întors găfind cu sufletul la gură, cu spaima în ochi. A povestit că, în timp ce o înjunghiau, capra urla ca o femeie. Atunci a fugit. Nimeni nu l-a crezut, dar toți au început să fie atenți. Între timp, străinele își continuau viața retrasă, pentru a nu spune misterioasă. Însă cel mai bătrân din sat, acela care, în procesiunea din vinerea mare, ducea prajina cu coșul de lemn în vârf, nu a întârziat să-și manifeste îndoielile cu privire la cele trei femei. A spus că nu-i plăceau deloc și că poate ar fi fost mai bine să le alunge. Oamenii s-au opus, pentru că, până atunci, nu făcuseră nimic rău. Dacă i-ar fi dat dreptate bătrânului, ar fi evitat o grămadă de necazuri. A izbucnit o epidemie neașteptată printr-o vite. Mai mult de cincizeci de capre au căzut încremenite. Femeile misterioase, în loc să fie îndurerate, păreau mulțumite. Rădeau și dansau între ele în piață. I-au întrebat pe stăpânii caprelor moarte dacă puteau să ia ele coarnele. Aceștia au fost de acord și, așa, femeile și-au împodobit exteriorul casei cu mănunchiuri de coarne agățate de ziduri.

Viața satului părea să se fi îndreptat spre nenorociri, de când acele femei pusese piciorul în el. Într-o zi, a dispărut un copil. A fost găsit pe pășunile de pe Por-

Mauro Corona (n. 1950), scriitor, alpinist și sculptor, originar din Erto, este unul dintre cei mai cunoscuți sculptori contemporani în lemn, de talie europeană. În același timp, este un celebru romancier. Dintre romanele sale, traduse în diverse limbi, inclusiv în chineză, amintim: *Il volo della martora* (Saltul jderului, 1997), *Le voci del bosco* (Vocile pădurii, 1998 și 2008), *Finché il cuculo canta* (Până când cucul cântă, 1999), *La montagna* (Muntele, 2002), *Nel legno e nella pietra* (În lemn și în piatră, 2003), *Storie del bosco antico* (Povești din pădurea veche, 2005), *I fantasmi di pietra* (Fantasmele de piatră, 2006).

Fantasmele de piatră, împărțit în patru capitole, corespunzătoare celor patru anotimpuri ale anului: *Iarna, Primăvara, Vara, Toamna*, este un roman dedicat zilei de 9 octombrie 1963, când partea laterală a muntelui Toc s-a prăbușit în digul Vajontului, un omagiu adus locului de origine și populației sale, care în acel dezastru a lăsat 1910 victime.

(traducere din limba italiană și prezentare Elena Pîrvu)

gait fără mațe. Fusese curățat, cum se face cu mieii. O nenorocire așa de mare nu se întâmplase niciodată. Și-au închipuit că un vultur îl ridicase de pe pământ, îl dusese acolo, sus, și apoi, după ce îl deschisese, îi mâncase matele, cum face cu caprele-negre. Puțin Corona del Gobio, care auzise capra urlând ca o femeie, împreună cu Vittorio Antonio Panci și un anume Giuseppe Martin de Gôvoi, a decis să le supravegheze pe acele femei ciudate.

În noaptea de 15 noiembrie le-au văzut plecând spre obișnuita destinație misterioasă. Le-au urmărit de la o distanță potrivită. Era aproape lună plină, mergeau în noaptea clară ca într-o cameră văruită în alb. Prietenele au luat-o pe cărarea care duce la pașiștile de pe Porgait. După două ore de marș, au ajuns în vârf. Era trecut de miezul nopții. Oamenii s-au ascuns după un tuș de sfrunzit de toamnă. Pe o întindere de pământ arid, femeile rele au aprins un foc, pe care l-au alimentat până l-au transformat într-un foc uriaș. Cei trei priveau, fără să scoată un cuvânt. La un moment dat, femeile s-au luat de mână și au început să vorbească în limba lor ciudată. În acel moment, prietenii s-au căit amarnic că se găseau acolo, sus. Imediat după, au auzit sunet

de tălângi. Vreo treizeci de capre, plus un țap, au sosit în procesiune pentru a se așeza în cerc în jurul focului, cu botul îndreptat spre flăcări. Până aici putea fi ceva normal: în acel timp, muntele era plin de capre. Așa și-au zis în șoaptă. Dar nu au mai adăugat altceva, pentru că au înghețat.

După o formulă ciudată, rostită cu voce tare de una dintre vrăjitoare, toate cele treizeci de capre s-au transformat în femei. Femei goale, de diverse vârste, tinere de douăzeci de ani și bătrâne de optzeci, cu sânii zbârțiți. Cel puțin așa au considerat observatorii paralizați din spatele tușișului, cu spaima în oaze. Țapul a devenit diavol și a sărit imediat în foc. Vrăjitoarele s-au luat de mână și au început să danseze în jurul focului, scoțând urlete atât de sălbătice, de ț se făcea pielea de găină. Cele trei prietene, dezbrăcate și ele, s-au prins în horă, cu excepția uneia, care s-a îndepărtat pentru o clipă. A revenit repede, ținând în mână un ciorchine oribil de mațe și o mică inimă asupra cărora s-au năpusit toate deodată, mărind și mușcându-se, precum câinii asupra osului. Erau măruntaiele copilului. Diavolul a ieșit din foc, a luat-o pe una dintre acele posedate și a încălecat-o. Cei trei prieteni, tărându-se cu burta de pământ, au făcut rapid stânga împrejur, coborând spre sat. Imediat ce au ajuns acolo, l-au trezit pe bătrânul care ducea prajina cu cocoșul și pe ceilalți înțelepți ai satului. Au povestit bălbăindu-se ceea ce văzuseră. Dacă nu i-ar fi cunoscut bine, nu i-ar fi crezut. Bătrânul cu cocoșul, cu ochi glaciali, a zis: «Trebuie să le ardem imediat!». Iată de ce, pe 16 noiembrie 1601, dimineața devreme, pe un mic câmp de la marginea străzii Alta, au fost îngrădite vreame, se auzeau urlete și acele douăsprezece oameni, printre care și cei trei care asistaseră la sabat. Era aproximativ ora patru după-amiaza, umbra soarelui indica ora respectivă. Tot satul s-a adunat. Au legat femeile de parul care susținea grămada și au dat foc crengilor. Înainte să ajungă cenușă, vrăjitoarele, răsucindu-se în flăcări ca șoricelul pe slănină, au lansat un blestem care încă ne urmărește. «Nu veți avea niciodată pace!», urlau pe rând. «Și voi veți sfârși arși. Cine nu va

Lucian Irimescu - Rosu

muri în foc, va crăpa de ciură, cine nu va muri de ciură, va muri înecat! Satana să vă blesteme pe toți!». Crengile căpătaseră forță, flăcările trosneau ca grindina peste pădure. Deodată, urletele au încetat. În același timp, casa femeilor a luat foc, transformând în cenușă toate cele treizeci de capre și țapul. Din fericire, casa era izolată, altfel ar fi ars tot satul.

Blestemul femeilor avea să se confirme curând. Anul următor, pe 16 noiembrie 1602, satul cu acoperișuri de paie a ars în întregime, inclusiv biserica în care erau păstrate vechile registre. Au murit doisprezece oameni, aceia care merseseră să le ia pe vrăjitoare pentru a le conduce la rug. Despre incendiu, am găsit o descriere precisă în noile registre ale bisericii, care pornesc de la anul 1605. În același an cu incendiul, a izbucnit ciurma neagră, care a decimat populația. Ertanii au făcut un legământ. Aceia care supraviețuiau epidemiei urmau să pregătească reprezentarea viei a creștinismului lui Hristos, petruțându-și de-a lungul vieții naturale. Și azi, după peste patru sute de ani, în fiecare vinere mare, aproximativ optzeci de figurații repetă, în plină noapte, patimile și moartea lui Hristos pe o Golgotă care se înalță lângă sat. Mai era al treilea blestem, cel cu apa.

A sosit pe 3 octombrie 1963, cu dezastrul Vajontului. Dar încă nu s-a terminat, vrăjitoarele au fost clare: «Nu veți avea niciodată pace!» și până azi au avut dreptate: câmpul pe care au fost arse a fost împrejmuit cu pari de salcâm galben, ce rezistă timpului și îndepărtează deochiul. Timp de secole, nimeni nu a îndrăznit să planteze aici un cartof, un bob de fasole, o cicoare. Când parii cădeau terminați, îi înlocuiau, trecându-și această sarcină din tată în fiu, așa cum, din tată în fiu, se transmite povestea vrăjitoarelor.

În primăvara anului 1917, era război. O femeie lipsită de taburi a decis să cultive câmpul cu cartofii. Cineva a zis: «Lasă acel loc, este atâta teren!». Dar ea, încăpățânată, a semănat chiar acolo, pentru că era la un pas de casă și erau atâtea de făcut. În noiembrie a scos din belșug cartofii de dimensiuni mici. Când a tăiat unul, pentru a-i verifica pulpa, în locul lichidului obișnuit, s-a scurs un lichid roșu, sânge. Femeia a scăpat cartoful cu un țipăt. A chemat oamenii. Au încercat să taie alți cartofii. Au aruncat toți sânge. Femeia și-a amintit că, în timp ce îi scoate, tăiașe câțiva cu sapa și imediat au apărut niște pete roșii, dar nu a făcut caz de acest lucru. Pământul a absorbit imediat acele picături, care astfel au dispărut.

Au ars toată recolta într-un foc aprins pe câmpul unde fuseseră semănați cartofii și unde fuseseră arse vrăjitoarele. Bunica mea povestea că, în timp ce cartofii ardeau, se auzeau urlete și acele care urlau erau femei. Au chemat preotul să stropască cu apă sfințită terenul, care a fost din nou izolat cu pari de salcâm galben. Numai după Vajont parii căzuți nu au mai fost înlocuiți, totuși, nimeni nu-i trece prin cap să semene acel pământ al diavolului. La trei zile după sabbatul din 15 noiembrie 1601, cinci oameni au mers să controleze pașiștile de pe Porgait. Din focul aprins de vrăjitoare nu mai era nicio urmă.

■ **MARIUS HULPE**

poeme

Seara de Ajun cu Martha

frontoane de ferestre lustruite de ger, ele au fost primul lucru de care s-a izbit privirea. orfană fântâna în piață
roze de gheață
pe gresia verde, câțiva țurțuri pe zăbrele. liniștea de aici a tatuat oboseala în ochii ei calzi, care zăreau mai mult decât un anotimp. nu departe de aici: stâlpul cu antene al concernului de telefonie. el ne-a făcut să fim atenți și să ne holbăm în vis întreaga noapte la scânteii și fulgere galbene.

Listening lună plină

doar câțiva stropi pe fereastră. la sfârșit de săptămână, spune bărbatul de la radio, se inseninează. coatele-ți se odihnesc liniștite pe pervaz, ca un presapier. sau ca niște mâini de pedagog. așa ai învățat. la marginea pădurii auzi niște vieri dând lupte pentru puterea din genom. de data asta, toamna a venit prea repede nimic nu se aștepta să vină și acum castanele și alunele de pădure cad cu zgomot prin pădure, asemenea parașutiștilor. avioane-n picaj le urmează. și tu, pitită la fereastră, ascuți, prin depărtările nopții, căderea.

Legendă

de cele mai multe ori erau nocturne călători-n lună, iar dimineața întoarcerea în antiparadis, acolo unde-ncepe bătaia inimii, în lacurile cotidiene din cauciuc, șnaps și vizualizare, unde nimeni altcineva nu are voie să ridice tonul, ca armă, precis aparat de luptă la depărtare și apropiere.

locurile-nchipuite, unde ne-am ars temerile, au luat ele însele foc în curând, pâlălaie vesperală, nedorite jocuri finale.

mai erau unele, ca să poată fi plauzibil un *de la capăt*, în aceste gânduri prăjite. era un joc curat, ca la carte, al celor exersați ca roluri la hollywood sau afară-n port pe cheiul nemișcat.

Grijă minimală

te gădila cu exagerată empatie, aștri ai nopții, iepuri și cântecele albaneze pe hârtia ta igienică publică. m-am gândit că asta n-ar da rău poezicii noastre private. încă ședeam legați cu centurile de siguranță în aceste jet-uri izvorâte din fantezie, apăsat de hybris. asta a mers bine mult timp doar în gând. cine se-ndoia, alegea grosolan varianta înroșirii la față și nici măcar asta nu aducea cine știe ce.

Mărturisire light

câteodată am nevoie de comete, ca să mai spun ceva. ele strălucesc atât de tendențios.

poate c-ar fi de-ajuns și melcii. pe calea lor, ei absorb idiomuri și le târăsc în noapte.

în fața mea e-o hartă albă, cursurile de apă, mă mai gândesc. nicio imagine a unei pietre nu compensează piatra.

cu toate acestea, în vidul de-aici, mai abiter imi plac legumele. ele prosperă consecvent în cap.

Martie prea puțin, martie prea mult

acesta a fost al tău martie tăcut, în iarbă, gata de zbor, ședeau primii mesageri, târând spre cer fiecare gând, razant pe lângă norii dorinței, o primăvară-nreagă a ținut depresia.

un fulger scurt, în cap, pe cer, pe hârtie. muștele băzâiau, stocii vecini, înaintea de a intra în epifanie. de niciun ajutor nu ne erau dorințele.

dar ce nu zăcea pe-acolo, obligatorii flori în aceste mărturisite sufragerii apocaliptice. după cum s-a recunoscut, o chestiune de amăgire. dar mărul din grădină a notat totul conștiincios.

și cum îl sileam cu imbatabilă nerăbdare și cu un cuțit înfipt în circulația sangvină.

acesta a fost un martie prea puțin unul prea mult pentru această dorință nespuse de simplă.

Grădini, anotimpuri

multe-au venit și s-au dus, au fost înlocuite sau duse-au fost de bună voie. mai cu seamă

pe Marius Hulpe l-am recunoscut după nume: poet.

Intelligent, manierat, cu zâmbetul mereu pe buze, el poartă un nume moldovenesc (despre misterul ăsta, altădată), deși are tată iranian și mamă nemțoaică. În ce limbă ați dori să-și scrie poezia?

Poetul, născut în 1982, la Soest, la vreo 50 de kilometri de Dortmund, a ajuns anul trecut și în România, atunci când a venit pentru 10 zile la un festival internațional de poezie desfășurat la Suceava. Din câte mi-am dat seama, i-a plăcut, dar s-a și amuzat pe seama scrobelii organizatorilor.

Înainte de a-l întâlni vara trecută prin Münstlerland, unde am stat împreună două luni în „satul artistic Schöppingen”, văzusem în site-ul Editurii „Ammann”, din Zurich, că debutase cu un volum de poeme, *wiederbelebung der lämmer* („resuscitarea mieilor”). Trebuie spus că „Ammann”, care poate că nu spune mare lucru izolațiilor – și izolațiștilor – noștri scriitori, este o casă editorială prestigioasă, cu nume mari prinse în portofoliu. Nu mai amintesc numele unor prestigioși scriitori străini. Este de ajuns să spun că unii dintre cei mai buni poeți români au fost editați aici: Gellu Naum, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Nora Iuga.

Am colindat cu Marius cât am putut prin regiunea împânzită de morile eoliene, ba chiar și prin Olanda, în căutare de lungi joint-uri și de olandeze deșirate până la nori, în vara caldă și ploioasă (cu Lefte, Amstel și Krombacher) a anului trecut; am jucat împreună fotbal împotriva unui prozator german din Berlin, care alerga crăcânat, pe crampeane adevărate, pe iarba naturală din satul fotbalistico-artistic. Am combinat, am marcat de la distanță și am înscris din apropiere. Am făcut febră sportivă – așa, ca iepurii tăvăliți de propria spaimă prin lucerna germană. Marius are stil și în fotbal, nu doar în poezie.

Mă bucur că prietenul meu Cosmin Dragoste a tradus poemele pe care Marius mi le-a trimis special pentru „Mozaicul”: este un poet adevărat, cu o voce clară, nu lipsit de melancolie, ca și de ironia care uneori răsucesce jovial mustața gravității poeziei germane. „Poetica privată” de care se învrednicește este gata să se decupleze de acele centuri de siguranță ale unei hybris ce înfruntă deja hybris-ul oricăruia creator luând lumea și viața în serios.

Îl aștept pe Marius Hulpe în România pentru o partidă de fotbal cu poeții români, cu bere Timișoreana.

■ **Nicolae Coande**

soarele de toamnă târzie sau cel care vestește primăvara. și alții s-au dus: prieteni, învățători, antrenori, cu ale lor metode și ceva mai mult echipament pentru următoarea legătură fără de viitor. respectivele acțiuni-surogat nu au îmbunătățit situația. stări pentru moment. mărul din grădină a fost deștept: timpul i se părea doar o condiție marginală, ceea ce conta era doar vara, fără culegători la poale. mierlele aveau măcar habar ce căutau. când nucile cădeau în iarbă, era adesea prea târziu. apoi stulurile îi luau zborul, aminteau de jet-set-uri și de nerușinata mărime plină de iubire a întregului.

Balcon moabit

aerul scoate astăzi numai zgomote de frecare. pe locul de joacă odinioară infestat zboară câteva pietricele asemenea salvelor unei răzbumări în fața zidului de la loviturii libere. un camion trece hurducat peste asfalt, traversează atent waldenserstraße. peste drum brutarul a redus prețul la prăjituri, ca întotdeauna când se apropie ora 17. câteva balcoane mai sus doi verișori lansează bomba cu apă. explodează chiar în fața pantofilor administratorului. o femeie de vreo 90 de ani îndeasă relaxată sub acoperiș câteva kile de doze și de legume. nu liftul, urlă isteric administratorul, azi au fost meșterii aici. nu liftul, se poate sfârși nașpa.

Nimic nu durează aici

n-are rost să cari asta cu tine. nu se vede nimic din mâna ce mult timp fost-a generoasă. până și pe dorințe s-a pus praf. nu ajută

decât înghițitura cea mai puternică ce se poate închipui. cin' să fi știut ce iese din asta. această monedă, a zis unul dintre noi, o să valoreze cândva ceva. în ziua de azi nu folosește la nimic să o lustruiești săptămânal de rugină. deci, arunc-o, îți trece prin cap, dar numai pentru scurt timp. cu asta, reappare locul de joacă, clondirid spart de vin, banca udată de toamnă.

Întunecate zile (requiem după friederike mayröcker)

din ramuri fulgeră 7 berze (sau bufnițe?), o zi a ieșit în întâmpinarea alteia, când luna domnea peste acest peisaj plin de pășuni: dispozițiile mele sunt împlinite aici, m-am gândit eu în căruța asta numită noapte, în primăvara târzie te-ai gândit, ar fi timpul pentru apele care țâșneau din tablourile de piatră pline de calcar. curgea ploaia în răpa livrării de lemn dulce, răurile mulțumeau cu metafore îndrăznețe, eu, eu ședeam pe mal, în speranța timpă a unui castel în urechea tâlharilor, care ziceau că nu-i foarte înțelept să merg prea repede pe drum, o bănuială m-a dus deodată către sat, de ce, de ce vocalele au aici un gust atât de bun, asta mi-a lovit din interior diafragma, când a venit de sus tunetul și a fixat mut tot ceea ce era exterior, te rog...

(traducere din limba germană Cosmin Dragoste)